

Technická univerzita v Liberci

**FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A
PEDAGOGICKÁ**

Katedra: Geografie
Studijní program: Geografie
Studijní obor: Aplikovaná geografie

VÝVOJ SÍDELNÍ STRUKTURY VYBRANÝCH
OBCÍ FRÝDLANTSKÉHO VÝBĚŽKU

DEVELOPMENT OF SEATLEMENT
STRUCTURE IN SELECTED VILLAGES OF
FRYDLANTS REGION

Bakalářská práce: 12-FP-KGE- 001

Autor:
Jan PEŠL

Podpis:

.....

Vedoucí práce: RNDr. Tomáš Vágai

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
87	12	13	15	48	-

V Liberci dne: 8.12.2011

Čestné prohlášení

Název práce: Vývoj sídelní struktury vybraných obcí Frýdlantského výběžku
Jméno a příjmení autora: Jan Pešl
Osobní číslo: P08000026

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 8.12.2011

.....
Jan Pešl

ANOTACE

Bakalářská práce na téma Vývoj sídelní struktury ve Frýdlantském výběžku je rozdělena na tři hlavní části. V první části je popsána teorie o vymezování sídel na městská a venkovská pomocí různých atributů. Na základě toho jsou vybrány obce, které budou dále sloužit k posuzování a porovnávání jejich sídelní struktury. V druhé části je popsána historie Frýdlantska a jednotlivých sídel. Byly vyzdvíženy nejdůležitější body, které ovlivnili podobu sídelní struktury až do dnešních dní. V třetí, hlavní části je popsán vývoj sídelní struktury Frýdlantu, Hejnic, Nového Města pod Smrkem a Raspenavy od minulosti po současnost. V práci je nastíněn možný vývoj sídelní struktury do budoucna.

Klíčová slova : ORP Frýdlant, sídelní struktura, městské sídlo, venkovské sídlo

ANNOTATION

Bachelor thesis development of settlement structure in selected villages of Frydlants region is divided into three main parts. The first section describes the theory of the definition of settlements in urban and rural, with different attributes. On this basis, are selected municipalities, which will be used to assess and compare their residential structure. The second part describes the history Frýdlantsko and individual residences. Most important points are highlighted, which influenced the form of residential structures to this day. The third major section describes the development of settlement structure Frýdlant, Hejnice, Nové Město pod Smrkem and Raspenava from past to present. In this work outlines the possible development of residential structures in the future

Key words : Municipality with Extended Competence Frýdlant, settlement structure, municipal place, rural place

OBSAH

Seznam zkratk

1 ÚVOD	8
2 CÍLE	10
3 METODY	11
4 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ	13
4.1 Administrativní členění	13
4.2 Přírodní poměry	14
5 TEORIE SÍDEL	16
5.1 Sídlo	16
5.2 Vymezení venkovského a městského sídla	16
6 VÝBĚR OBCÍ	20
7 VÝVOJ V MINULOSTI	24
7.1 Počátky osídlení Frýdlantska	24
7.2 Historický vývoj jednotlivých obcí	25
7.2.1 Frýdlant	27
7.2.2 Hejnice	34
7.2.3 Nové Město pod Smrkem	36
7.2.4 Raspenava	38
7.3 Vývoj sídelní struktury ve vybraných obcích (1869-2011)	39
7.3.1 Počet obyvatel a jeho vývoj	39
7.3.2 Počet domů a jeho vývoj	44
8 SOUČASNÁ PODOBA SÍDELNÍ STRUKTURY	46
8.1 Liberecký kraj	46
8.2 ORP Frýdlant	50
8.3 Jednotlivé obce	52
8.3.1 Domovní a bytový fond	52
8.3.2 Další ukazatele sídelní struktury v současnosti	62
8.4 Další činitelé sídelní struktury	66
8.4.1 Nezaměstnanost	66
8.4.2 Územní změny celkovým přirozeným přírůstkem	69

8.4.3 Dopravní infrastruktura.....	71
9 VÝHLED DO BUDOUCNOSTI.....	74
10 ZÁVĚR.....	76
10 ZDROJE DAT	79
10.1 Tištěné.....	79
10.2 Internetové	82
11. SEZNAM GRAFICKÝCH PŘÍLOH, TABULEK A GRAFŮ	86
11.1 Obrázky.....	86
11.2 Tabulky	86
11.3 Grafy	87

SEZNAM ZKRATEK

ČSR	Československá republika
ČSÚ	Český statistický úřad
HSO	Hospodářsky slabá oblast
CHKO	Chráněná krajinná oblast
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
LK	Liberecký kraj
MOS	Městská a obecní statistika
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
ONV	Okresní národní výbor
ORP	Obec s rozšířenou působností
OSK	Okresní správní komise
PRURÚ	Podklady pro rozbor udržitelného rozvoje území
PUÚ	Potencionální uživatelé území
RURÚ	Rozbor udržitelného rozvoje území
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
ÚAP	Územně analytické podklady
ZÚR	Zásady územního rozvoje

1 ÚVOD

Frýdlantský výběžek je v současnosti periferní oblastí Libereckého kraje. Ne vždy tomu tak bylo. Do doby než přišly světové války se jednalo o vcelku prosperující oblast s rozvinutým průmyslem. V poválečném vývoji ovšem průmyslová odvětví vyskytující se právě na Frýdlantsku zažila velký úpadek a nevzpamatovala se dodnes.

Mnoho podniků zkrachovalo, což zanechalo následky do dnešních dnů. Výběžek sužuje velmi vysoká nezaměstnanost, nejvyšší v kraji. Lidé musí za prací dojíždět a to jim komplikuje ne zrovna ideální dopravní situace této oblasti. I z těchto důvodů zde v posledních letech stagnuje či ubývá počet obyvatel. Ubývá zejména díky zápornému migračnímu saldu, jelikož přirozený přírůstek je zde ve většině případů kladný.

Frýdlantsko je bráno jako venkovský region, přestože ve městech žije přes 70% obyvatel tohoto území. Venkovský ráz je dán zejména velmi nízkou hustotou zalidnění. Dáno je to také tím, že i jediné obce se statutem města ve většině ukazatelů vypadají spíše jako vesnické sídlo nežli městské. Mnoho lidí zde pracuje v zemědělství, je zde málo objektů občanské vybavenosti a obce mají rozvolněnou zástavbu.

Práce vyhodnocuje ukazatele podle kterých se dá vymezit venkovské sídlo od městského. Na základě toho byly vybrány 4 obce, jediné se statutem města na tomto území. Je porovnán jejich vývoj z minulosti až po současnost. V minulosti je porovnáván pomocí počtu obyvatel a domů. Pro porovnání současné sídelní struktury je použito více charakteristik. Vymezit jednoznačně městské sídlo od venkovského není v některých případech úplně jednoduché, a proto bylo zohledněno více ukazatelů než jen počet obyvatel a domů. Rozdíl mezi obcemi je posouzen z hledisek jako je podíl pracujících lidí v zemědělství, množství občanského vybavení obce, hustota zástavby katastru obce či stav domovního a

bytového fondu jednotlivých obcí (počet, stáří či obydlenost bytů). Na to navazuje hodnocení obcí autorem. Zejména na základě dojmu z návštěvy obcí, či porovnání leteckých snímků z hlediska hustoty a struktury zástavby.

Liberecký kraj si je všech výše zmíněných problémů vědom a snaží se situaci řešit. Ne ve všech případech se mu to ovšem daří. Otázkou zůstává, jestli se to někdy podaří úplně.

2 CÍLE

Hlavními cíli této práce je zhodnocení sídelní struktury ve vybraných obcích Frýdlantského výběžku. Vybrat nejvhodnější obce k pozorování, na základě jejich podobnosti v přiděleném statutu města. Nastavit taková kritéria, aby bylo možné porovnat jejich sídelní strukturu od minulosti až po současnost. Zároveň se snažit nastínit očekávaný vývoj v budoucnu.

3 METODY

Pro sepsání bakalářské práce bylo zapotřebí (použití) několika následujících metodologických přístupů.

První metodou bylo nastudování dostupné literatury zabývající se sídelní strukturou a zejména rozdíly mezi venkovským a městským sídlem. Mezi autory zabývající se touto problematikou patří Nunvářová (2007), Perlín (1998) či Binek (2007). Ti vymezují na základě různých atributů sídla na venkovská a městská. Dále bylo potřeba nastudovat literaturu zabývající se historickým vývojem Frýdlantského výběžku. Nejpodstatnější z hlediska historie byl především vývoj jednotlivých sídel a jejich podoba sídelní struktury. Mezi nejvýraznější autory v tomto případě patří Anděl a Karpaš (2002), dále pak autoři knih zabývající se vývojem jednotlivých obcí.

Pro porovnání sídelní struktury na základě konkrétních atributů bylo potřeba získat a sumarizovat množství statistických údajů. Největší množství z nich pochází z Českého statistického úřadu (2011). Zde se data, potřebná k porovnání podoby sídelní struktury v minulosti a současnosti (počet obyvatel, domů apod.), vyskytují. Další množství dat pochází z územně analytických podkladů celého Libereckého kraje nebo jednotlivých obcí.

Další postup spočíval v postupném zpracovávání získaných dat z literatury a statistik. Získaná historická data bylo nutné zasadit do kontextu s událostmi v minulosti a ze současných vybrat ty, na jejichž základě se dá porovnat sídelní struktura jednotlivých obcí. Byly provedeny výpočty, které určily základní vývojové trendy ve vybraných obcích (např. index vývoje počtu obyvatel a domů), popřípadě takové, které byly vhodné k dalšímu porovnání obcí. (množství občanského vybavení obce, hustota zástavby katastru obce atd.)

Další z metod byla návštěva zkoumaného území. Sídelní struktura byla nakonec zhodnocena i z vlastního pohledu autora. Zejména tím, jestli vybraná 4 města

skutečně jako města působí. Ať už vizuálním pohledem, dostupností služeb, nebo celkovým dojmem z návštěvy obce.

4 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ

4.1 Administrativní členění

Z administrativního hlediska Frýdlantský výběžek, jakožto ORP Frýdlant velmi dobře charakterizoval Český statistický úřad (2011). Tento správní obvod obce s rozšířenou působností Frýdlant leží v Libereckém kraji, okres Liberec. Konkrétně v jeho nejsevernější části, na území zvaném Frýdlantský výběžek. Ten je obklopen ze západu, severu a východu hranicemi s Polskou republikou. Na jihu sousedí s dalšími ORP Libereckého kraje - Liberec, Jablonec nad Nisou a Tanvald.

Obr. č. 1 - Poloha ORP Frýdlant v rámci LK

Zdroj: <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/liberecky-kraj/verejna-sprava/spravni-cleneni/obce-s-rozsir-pusobnosti/>

Z hlediska rozlohy se jedná o třetí největší správní obvod kraje, kdy jeho rozloha 349 km² zabírá 11% tohoto území. V 18ti obcích, kdy jen 4 mají statut města, žilo k začátku letošního roku (2011) 24 966 obyvatel, tj. 5,7 % obyvatel Libereckého

kraje. Věkový průměr dosáhl druhé nejnížší hodnoty v kraji, tedy 39,3 let. I přes poměrně mladý věk obyvatel je evidována vysoká nezaměstnanost, nejvyšší v kraji a to 16,7 %. Nachází se zde totiž velmi málo pracovních příležitostí. (ČSÚ, 2011)

4.2 Přírodní poměry

Z hlediska geologického vývoje území prošlo Frýdlantsko velmi složitým a dodnes ne zcela objasněným procesem. Je součástí nejsevernější jednotky Českého masivu - Lugické oblasti. Jeho finální podoba byla utvářena pomocí kontinentálního ledovce, který sem dopravil množství materiálu (šterky a písky). Ten pokrývá většinu Frýdlantska. (HONSA, 2002)

V geomorfologickém členění Frýdlantsko řadíme do takzvané Krkonošsko-jesenické subprovincie a její Krkonošské oblasti. Většinu území zabírá Frýdlantská pahorkatina, která dále pokračuje až za hranice. Jedná se o velmi málo zvlněný reliéf. Ze západu sem lehce zasahuje Žitavská pánev a z jihu a východu oblast ostře ohraničují Jizerské hory, včetně jejich nejvyššího vrcholu na české straně - Smrku (1 24 m n. m.). Kromě Smrku se zde nachází další 4 "tisícovky". To, že se zde vyskytuje pahorkatina má vliv i na krajinný pokryv. Zemědělská půda tvoří totiž zhruba 45% území a zalesněné a nezemědělské plochy tvoří 48%. Nejnížší bod celého území leží na hladině Smědé, 208 m n. m., ve Vsi, v obci na hranicích s Polskem, kde tato řeka opouští území České republiky. (DEMEK, 1965)

Řeka Smědá je hlavním tokem tohoto výběžku. Tento tok se vlévá do Lužické Nisy, která se dále vlévá do řeky Odry a tudíž řeka Smědá odvodňuje celé Frýdlantsko do Baltského moře. Samotná řeka zaujímá délku 46 km a plocha povodí se rozprostírá na 274 km² s průměrnou nadmořskou výškou 573 metrů. (LK, 2011)

Patří mezi řeky s největším výškovým převýšením u nás, dá se tedy proto zařadit mezi tzv. strmé horské bystřiny. Další zajímavostí pro tuto oblast je to, že patří mezi nejdeštivější ve střední Evropě (hlavně část s Jizerskými horami). Je to dáno tím, že jejich severní příkré svahy společně se svahy krkonošskými představují typickou nárazovou a návětrnou stranu pro proudění od Atlantického oceánu, které přináší vydatné srážky. Proto jsou zde typické prudké a vydatné deště (opět hlavně v části Jizerských hor). Co se teploty týče, průměrná roční teplota je na tomto území celkem vysoká, kolem 8,2°C. (POŠTOLKA, 2002)

Frýdlantsko patří mezi regiony, které zasahuje znečištění ovzduší tzv. dálkovým přenosem. Mezi hlavní faktory tohoto znečištění patří nedaleká elektrárna v polském Turówě. (ČIHÁKOVÁ, KOPECKÝ, 2010)

Z hlediska ochrany přírody lze mluvit o bohatém území. Nachází se zde národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, přírodní památky, přírodní park a množství památných stromů. Nejvýznamnějším chráněným územím je zde CHKO Jizerské hory, fungující zde od roku 1968. (CHKO Jizerské hory, 2011)

I z výše uvedených hledisek se jedná o celkem turisticky zajímavé území. Disponuje nabídkou historických, přírodních i kulturních památek. Mezi nimi můžete cestovat kromě klasických způsobů jakým je automobil, autobus či vlak také pěšky či na kole. Je zde totiž veliké množství turisticky značených tras, mnohdy sahajících až za hranice republiky. V zimě je zde velký potenciál ve využívání Jizerské magistrály. (CHKO Jizerské hory, 2011)

5 TEORIE SÍDEL

5.1 Sídlo

Nejdříve je důležité vyjasnit si pojem sídlo. Podle Nunvářové (2007) se jedná o seskupení sídelních jednotek, neboli domů. Patří do něj i hospodářské objekty, či dopravní zařízení, na jasně vymezeném území. Sídla jsou brána jako základní centra aktivit, soustřeďujících se okolo člověka a také jako místo, kde se soustřeďuje většina funkcí, spojených s jeho životem. (NUNVÁŘOVÁ, 2007).

Hudečková (2006) považuje za sídlo pevně ohraničenou základní jednotku osídlení, často používanou pro statistické účely. Také je popisuje jako obydlená místa včetně jejich přilehlých ploch. V tomto se shoduje s Nunvářovou (2007), ale ještě navíc sídlo definuje jako výsledek přírodních a socioekonomických činitelů, jako je struktura dopravy, služeb, či kulturní prostředí. (HUDEČKOVÁ 2006)

5.2 Vymezení venkovského a městského sídla

Pro další práci se sídly je nutné vymezit si rozdíl mezi venkovským sídlem a městským sídlem. Kritéria pro jednoznačné určení však nejsou zcela jednotná. K diskuzím na toto téma dochází především proto, že se hranice mezi městem a venkovem v současné době prolínají. Dle Nunvářové (2007) se mohou hranice dělit takto :

- a) subjektivní vymezení, která jsou založena na pocitech a cítění lidí
- b) objektivní vymezení založené na kvalitě, kdy jsou kritéria přesně specifikována a nelze je zcela změřit, spočítat, či porovnávat (např. historický vývoj, struktura osídlení apod.)
- c) objektivní vymezení založené na kvantitě, kdy se kritéria pro jejich vymezení dají jednoznačně změřit, spočítat či porovnat.

Naopak Perlín (1998) vymezuje města a vesnice především podle počtu obyvatel. V České republice je tato hranice dána na 2000 obyvatel. Obce které se dostanou pod tuto hranici jsou tak jednoznačně brány jako venkovská sídla. Přesto je jasné, že existují sídla, která mají přes 2000 obyvatel a mají zcela jasně venkovský charakter. Naopak existují i taková sídla, která mají méně než stanovených 2000 obyvatel a přesto působí na člověka jako město, což potvrzuje rozdělení, které použila i Nunvářová (2007). Působí tak zejména svojí urbanistickou strukturou, architektonickou vyspělostí či ekonomickou činností. (PERLÍN, 1998)

Tato hranice 2000 obyvatel je typická pro určování výhradně české struktury osídlení, jelikož v mnoha evropských státech je tato hranice nastavena až na 5000 obyvatel. (PERLÍN, 1998)

Venkovské sídlo může být dále charakterizováno také pomocí jeho vzhledu, charakteru či rychlosti rozvoje. (viz tab. č. 1) Venkovská sídla se totiž obecně přizpůsobují a rozvíjejí pomaleji než sídla městská. Jejich hlavní funkce je, či v minulosti byla zemědělská, což je dáno tím kde leží. Leží většinou v okolí většího množství obdělávaných ploch a staveb s tím souvisejících. I samotná venkovská sídla můžeme dělit podle toho jak jsou velká na samoty, vsíky a vesnice. Samota je brána jako obydlí s velkým odstupem od ostatních, kdy je od nich oddělena loukami, lesy, či poli. Naopak vsíka je brána jako skupina čtyř až pěti usedlostí, které se mohou postupně rozrůst v malou samostatnou vesnici. Kdežto vesnice je tvořena kromě usedlostí také objekty nezemědělského či neobytného charakteru, jako je kostel, škola, hospoda. (HUDEČKOVÁ, 2006)

Podobně Hudečková (2006) charakterizuje městská sídla. Hlavně pomocí vnějších a vnitřních rysů.

Do vnějších rysů zahrnuje :

- soustředěný půdorys a zřetelné, uzavřené jádro
- větší podíl budov používaných k jiným účelům než k bydlení

- různorodá struktura zastavěné plochy (infrastruktura, parky, sportoviště, ...)
- funkční diferenciacie zastavěné plochy (části obytné, průmyslové, obchodní, zábavní,...)

Naopak za vnitřní rysy znaky města lze považovat tyto :

- vysoká úroveň koncentrace obyvatel
- diferencovaná zaměstnanost dle odvětví
- různorodost hospodářských činností a městských funkcí
- vyvinutá středisková funkce města

Samozřejmě i města lze rozdělovat podle velikosti, tentokrát ne podle počtu usedlostí, ale nejčastěji podle počtu obyvatel na maloměsta, velkoměsta, či metropole. Dále se mohou dělit podle polohy, funkcí, či rychlosti vývoje. (HUDEČKOVÁ, 2006)

Tab. č. 1 - Rozdíly mezi městským a venkovským sídlem

Kritérium	Městské sídlo	Venkovské sídlo
Velikost	Větší	Menší
Stáří	mladší	Starší
Rychlost vývoje	dynamičtější	Pomalejší
Funkce	převážně nezemědělského charakteru	spíše zemědělské a navázané na zemědělství
Homogenita/heterogenita	heterogenita struktury obyvatel, využití ploch, funkcí, stylů žití	větší homogenita struktury obyvatel, využití ploch, funkcí, stylů žití

Zdroj: HUDEČKOVÁ, 2006

Kdybychom brali vymezení podle Binka a kol. (2007), nacházely by se na Frýdlantsku pouze dvě města. Ten ve své práci nastavil limit pro rozdíl mezi vesnicí a městem na 3000 obyvatel. Venkovský prostor tak vymezuje územím obcí do 3000 obyvatel. Nesouhlasí s vymezováním obcí do 2000 obyvatel. Vytvářelo by to umělou konstrukci nesouvislých výseků území, jelikož obce v

intervalu 2000 - 3000 obyvatel významně ovlivňují charakter venkovského prostoru a jsou určující v rozdílu mezi venkovem a městem. A právě venkov se stává něčím jako "zbytkovým" prostorem, kdy se modernizace šíří nerovnoměrně, pouze do měst. Proto je nutné pracovat na ožívování venkovského prostoru. (BINEK a kol., 2007)

Ve snaze ožívování venkovského prostoru vymezuje Binek a kol. (2007) sídelní typologii, která vychází z polohy obcí vůči urbanizačním územím a jeho osám. Odlišuje pět sídelních kategorií, kdy každá vykazuje jiné předpoklady pro rozvoj:

- sídla v urbánním zázemí jádra
- sídla na hlavních urbanizačních osách
- sídla na vedlejších urbanizačních osách
- sídla mimo urbanizační osy
- sídla v marginálním území

Z tohoto členění obce na Frýdlanstku vycházejí jako sídla v marginálním území, jelikož je tak brán celý výběžek. (NEJEZCHLEB, 2008)

6 VÝBĚR OBCÍ

Pro porovnání počtu obyvatel v jednotlivých obcích jsou použita data z Českého statistického úřadu. Z hlediska podobnosti obcí co do počtu obyvatel se ke zhodnocení nejvíce hodí Frýdlant, Nové Město pod Smrkem, Raspenava a Hejnice. Jedná se totiž o nejlidnatější obce Frýdlantského výběžku a jediné 4 obce se statutem města na tomto území.

Nejmenší z těchto obcí jsou k 1.1.2011 Hejnice. V obci žilo na počátku roku 2011 necelých 3000 obyvatel, přesněji 2799. O několik obyvatel více žije v Raspenavě (2850), dále pak v Novém Městě pod Smrkem (3897). Téměř dvojnásobný počet obyvatel žije ve Frýdlantu, který je se svými 7637 obyvateli největší obcí (městem) ve Frýdlantském výběžku. Frýdlant svojí velikostí ostatní obce převyšuje, přesto by měl být v hodnocení také zahrnut, jelikož se jedná o nejvýznamnější spádovou obec tohoto regionu, kterému taky dává své jméno - Frýdlantský výběžek. (ČSÚ, 2011)

Co se týče historie, jen těžko se zde dá hledat podobnost. Ať už v době vzniku, či účelu za jakým obce vznikaly. Nejstarší zmínka je o Hejnicích a to z roku 1211. To se zde usadili uhlíři, kteří si postavili dřevěnou kapličku - základ pro dnešní baziliku Navštívení P. Marie. Jako další vznikl Frýdlant, a to někdy okolo čtyřicátých let 13. století, kdy zde byl budován hrad jako ochrana proti vpádu Tatarů. Další vesnicí, která vznikla v pokročilejším časovém horizontu, byla Raspenava, o které máme zmínky z roku 1343. Ta neplnila funkci obrannou, ale vznikla čistě jako zemědělská obec. Nejmladší obcí je tak Nové Město pod Smrkem, založené až v roce 1584 jako sídlo pro horníky tehdejšího majitelem frýdlantského panství - Melchiorem z Redernu. (ANDĚL, KARPAS 2002)

Další data pro porovnání podobností obcí se daly vyčíst z map (viz obr. 2). Kromě počtu obyvatel se dá další podobnost hledat v poloze všech výše vybraných obcí ležících na vodním toku, což bylo velkou výhodou při zakládání obcí a jejich

následném rozvoji. Říčky jsou různě velké, od malých bezejmenných potůčků, přes ty s vlastním jménem (Novoměstský, Lomnický), až po řeku Smědou, nejvýznamnější vodní tok regionu. Na ní také leží tři ze čtyř vybraných obcí (Frýdlant, Raspenava a Hejnice).

Z hlediska současnosti lze jako další společnou charakteristiku hledat například v poloze významných dopravních uzlů, kterými jsou železnice a silnice minimálně II. třídy. Nejvýhodnější pozici má samozřejmě Frýdlant, ležící na silnici vedoucí z krajského města Liberce až za hranice, směrem na polská města Zawidów a Zgorzelec (německy Görlitz). Nové Město pod Smrkem také leží na silnici vedoucí za hranice, jedná se však o silnici nižší třídy, vedoucí do malých příhraničních polských vísek. Obce Hejnice a Raspenava společně leží na stejné silnici, vedoucí "pouze" do Tanvaldu. Z hlediska autobusové dopravy je tak dopravním uzlem této oblasti právě Frýdlant, kdy většina autobusů jede právě přes něj a pokračuje do dalších obcí. Najdou se však i autobusy nejedoucí přes největší obec tohoto regionu, ale těch je minimum.

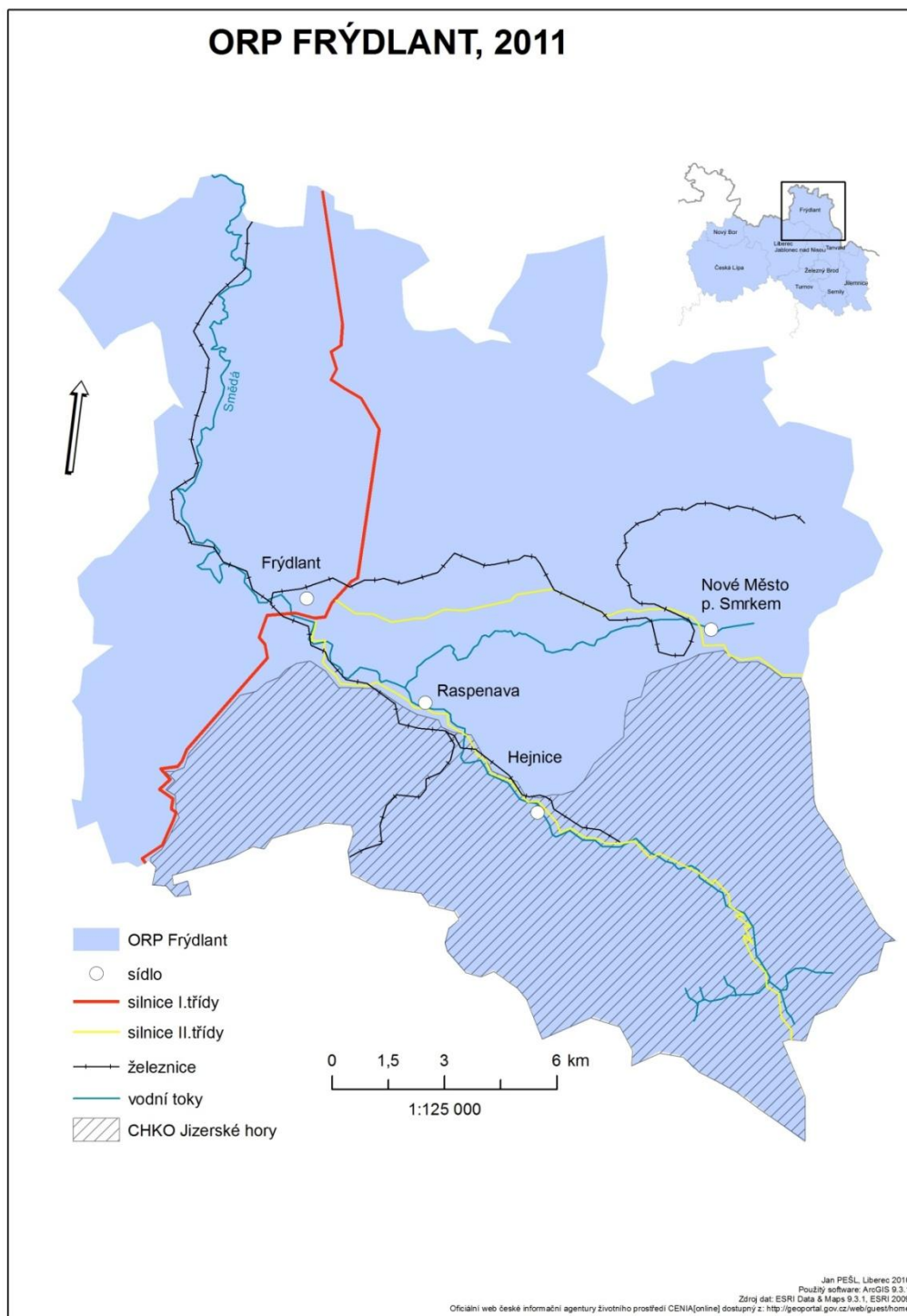
Zároveň všechny vybrané obce leží na železničním koridoru. Hejnice a Nové Město pod Smrkem však leží na slepé koleji. V Hejnicích koleje končí přímo, v Novém Městě probíhají dále, až do Jindřichovic pod Smrkem, kde však také končí. Naopak Frýdlant a Raspenava leží na koridoru vedoucím k polským hranicím. Slouží jako přestupní místa pro osoby pokračující dále po "slepých" kolejích. Dá se tak říct že železničním uzlem jsou tu právě tyto dvě obce.

Nejizolovanější z těchto obcí je Nové Město pod Smrkem. Leží asi 10 km východně od Frýdlantu, kdežto Raspenava a Hejnice tvoří takřka souvislou zástavbu táhnoucí se podél řeky Smědé jihovýchodně od Frýdlantu. Ta začíná asi 2 km za Frýdlantem a táhne se právě podél řeky necelých 9 kilometrů až k obci Bílý potok.

Z hlediska ochrany přírody je zde výjimkou Frýdlant. Jako jediný totiž neleží v CHKO Jizerské hory. Ostatními obcemi hranice této přírodní rezervace minimálně probíhá a Hejnice tam leží dokonce celé.

V administrativním členění je podobnost u obcí v tom, že všechny jsou členy mikroregionu sdružujícího obce Frýdlantského výběžku, tedy Dobrovolného svazku obcí Mikroregion Frýdlantsko. Ten vznikl v roce 2001, se sídlem ve Frýdlantu a sdružuje všech 18 obcí tohoto výběžku. Na tomto území od roku 2004 funguje Místní akční skupina mikroregionu Frýdlantsko, taktéž působící na území všech obcí. (FRÝDLANTSKO, 2011)

Obr. 2 - ORP Frýdlant - přehledová mapa polohy vybraných obcí

7 VÝVOJ V MINULOSTI

7.1 Počátky osídlení Frýdlantska

Samotné osídlení dnešního území České republiky probíhalo už za starší doby kamenné, neboli paleolitu, který trval do roku 8000 př. n. l.. Přestože by se díky příznivým přírodním podmínkám mohlo už v této době Frýdlantsko osídlovat, nejsou z této doby známy žádné průkazné materiály. Několik předmětů se postupně během let našlo, u těch však nejde s jistotou tvrdit, že se jedná o původní místo jejich výskytu. (BRESTOVANSKÝ, STARÁ 2002)

Stejná situace nastává i s předměty mladší doby kamenné - neolitu. Stejně je to i u pozdní doby kamenné, doby bronzové i železné. Z každých těchto dob se na Frýdlantsku něco našlo, vždy se však jedná o předměty, které se sem mohly dostat např. při cestování jiných národů na jiná území. Byly to předměty jako mince, misky, či předměty pro ruční práci. První bezpečně dochovaný důkaz o osídlení Frýdlantska tak pochází z archeologického výzkumu v osmdesátých letech v lokalitě Loučná-Saň. Tento výzkum ukázal, že toto území bylo osídlováno mezi 9. a 10. stoletím. I zde se však dochovalo velmi málo dokladů o tomto osídlování, a to zejména proto, že soustředěný badatelský průzkum pravěkého osídlení Frýdlantska prozatím chybí. (BRESTOVANSKÝ, STARÁ 2002)

Nedocházelo však k osidlování samotného Frýdlantského výběžku, ale samozřejmě i k vzniku měst, ležících dnes za hranicemi České republiky, jako polský Zhořelec či Zawidów, nebo německá část Zhořelce, či nedaleká Žitava. Všechna tato města měla s Frýdlantskem těsný kontakt a navzájem ovlivňovala svůj vývoj. (BRESTOVANSKÝ, STARÁ 2002)

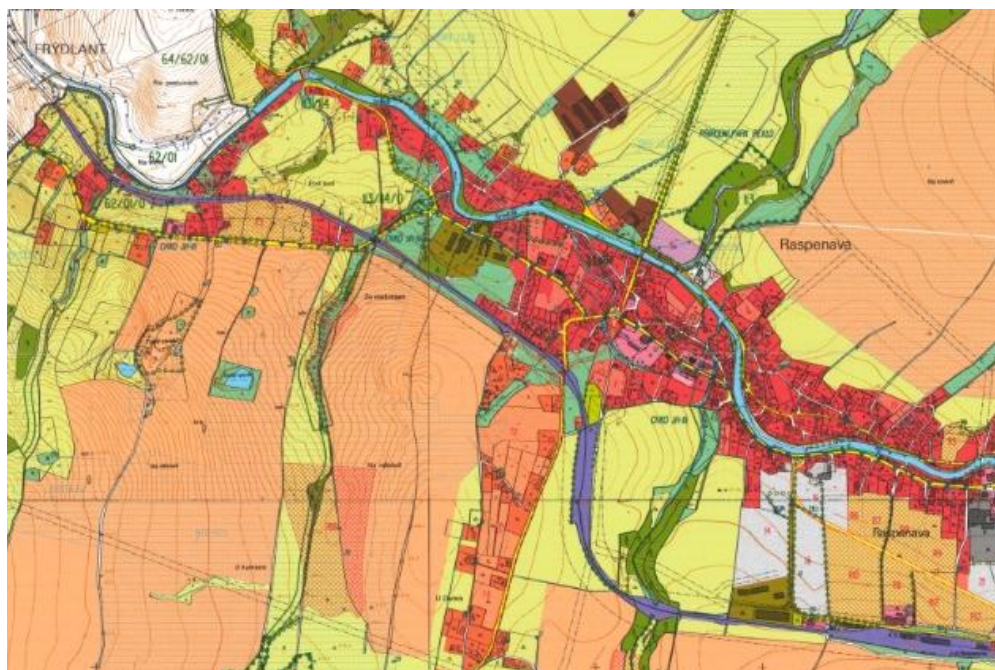
7.2 Historický vývoj jednotlivých obcí

Velmi výrazný vliv na dnešní podobu měst má historický vývoj. Nejčastěji to určuje to, proč která vesnice vznikla. Je to soubor několika faktorů, které dávají za vznik novým sídlům. Je rozdíl, jestli se jedná o obec určenou k zemědělství, k obraně území, či k ubytování pro dělníky pracující v okolí. Často se však tyto důvody vzniku navzájem prolínaly a sídla nevznikly jen kvůli jednomu účelu.

Na území Frýdlantska najdeme všechny výše zmíněné typy. Zatímco funkci zemědělské obce plní Raspenava, která se rozprostírá podél řeky a mívá nejčastěji lánový charakter (viz obr. 3), obec sloužící výhradně k obytné funkci bude prakticky a funkčně uspořádaná a jejich základním prvkem půdorysu je čtverec (TIMA, 2010) (viz obr. 4). Obec s obraným charakterem mívá obvykle dominantu (hrad, tvrz, strážnou věž), okolo níž se později rozrůstá a přizpůsobuje možnostem, které jí okolí dává.

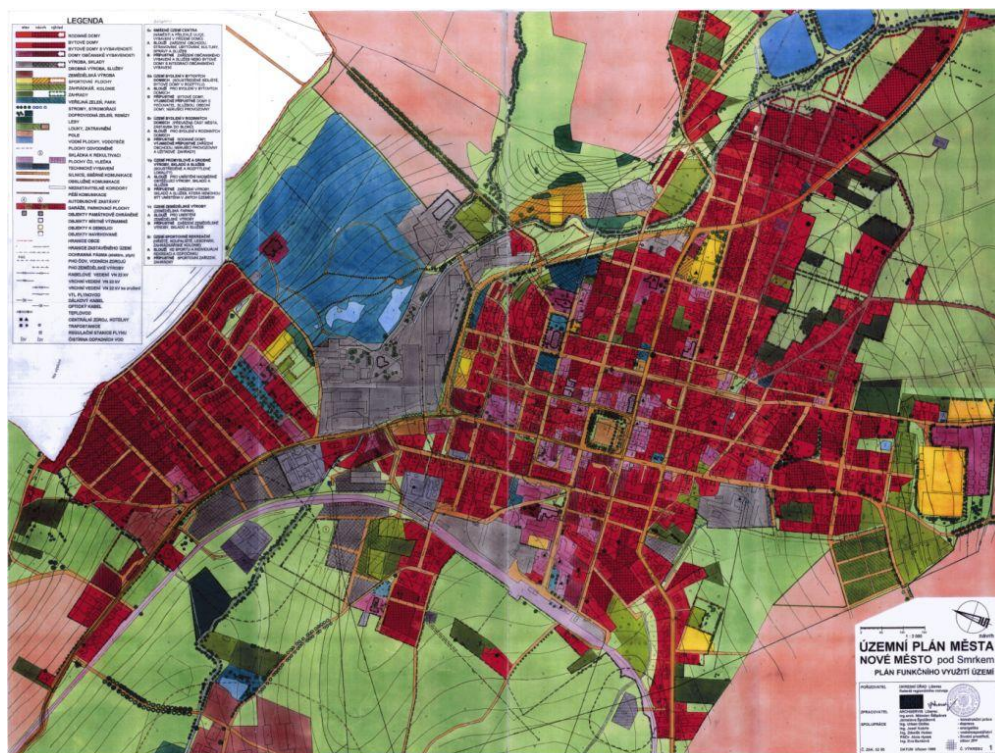
Historie samotného Frýdlantu je nejvýznamnější, a proto je popsána několika autory. Každý se zabýval jiným tématem, či dobou. Popisují historii nejen samotného Frýdlantu, ale zahrnují do svých prací celé Frýdlantsko. Historie všech zbývajících obcí byla shodně popsána z publikace Frýdlantsko - Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor (ANĎEL, KARPAŠ, 2002), popřípadě z knih věnujících se jednotlivým obcím.

Obr. 3 - Příklad vesnické obce - Raspenava

Zdroj: <http://www.mesto-frydlant.cz/filemanager/files/file.php?file=35342>

Obr. 4 - Příklad rastrově uspořádaného města - Nové Město pod Smrkem

Zdroj: <http://www.mesto-frydlant.cz/filemanager/files/file.php?file=35339>

7.2.1 Frýdlant

Historickému vývoji Frýdlantu bude věnována největší pozornost ze všech vybraných obcí, jelikož se jedná a jednalo o nejvýznamnější středisko tohoto regionu. Jeho vývoj přímo i nepřímo ovlivňoval celý výběžek, včetně zbylých vybraných obcí. Frýdlant je příkladem obce plnící funkci obrannou. Popis historického vývoje je rozdělen do 4 různě dlouhých etap, kdy každá z nich byla něčím charakteristická, což se projevovalo na podobě tehdejší sídelní struktury (růst, pokles či stagnace počtu obyvatel a domů - viz kapitola Vývoj sídelní struktury ve vybraných obcích).

Níže jsou popsány všechny nejdůležitější události, které souvisely s podobou tehdejšího města (významné budovy, infrastruktura apod.). Stavby počtu obyvatel či domů v historické perspektivě jsou podrobněji popsány v dalších kapitolách (viz kapitola Vývoj sídelní struktury ve vybraných obcích)

Počátky osídlení - začátek 1. světové války

Osídlení v tomto území je datováno již od 9. stol. našeho letopočtu. Žili zde především lovci a rybáři. Jelikož v té době naplno fungoval výměnný obchod a přes území dnešního města vedla důležitá zemská stezka, byla na nedaleké čedičové skále postavena strážní věž. Ta byla v pozdějších letech přestavěna na hrad, kolem kterého postupně vzniklo nové panství. (ANDĚL, 2002)

Postupně se v tomto panství kolem řeky Smědé začalo obyvatelstvo usazovat, což dalo základ budoucímu městu. Jeho tehdejší hlavní rozvoj nastává ve 14. století kdy byla zdejší osada povýšena na město díky přidělení městských privilegií. Za husitských válek však bylo město několikrát vypáleno. To vše ale přežilo, i když samozřejmě ne zcela bez újmy. (ANDĚL, 2002)

V polovině 17. století město zažilo největší útrapy. Leželo na důležité stezce z Žitavy do Slezska a tak se zde střetávaly obě armády tehdejší války. Nejvíce samozřejmě trpělo město a jeho okolí včetně vesnic. Po přežití válek se situace ustálila a proběhlo několik významnějších stavebních úprav v tehdejšímu stylu, které daly podobu dnešnímu Frýdlantu (ANĎEL, 2002)

Poté přišly revoluční roky 1848-1849 s Prusko - rakouskou válkou v roce 1866. Mezi těmito lety prošel Frýdlant živelnými pohromami jako jsou povodně či požár. Tyto katastrofy zničily na území Frýdlantu přes stovku domů a výrazně tak narušily jeho tehdejší podobu. I díky dobročinným akcím z celého okolí (nejen českého) se však povedlo následky brzy odstranit a vystavět domy nové, zděné. Samotná válka v roce 1866 na Frýdlant a jeho podobu vliv neměla. Dva roky po válce se město naopak dočkalo nové radnice, která po vzoru německých oblastí vyrostla ve středu náměstí. I přesto samotný Frýdlant i celé okolí začíná od 19. století zaostávat za Libercem, který byl celý středověk v jeho stínu. (MELANOVÁ, 2002)

Za zmínku související s dalším vývojem nejen Frýdlantu, ale celého Frýdlantska jistě stojí vybudování první železnice na tomto území. Ta spojila okresní město Frýdlant s Libercem a s průmyslovým Zhořelcem za hranicemi a to vše v roce 1875. (VURSTA, 2002)

Období světových válek

Jako v celých severních Čechách zde bylo množství textilních podniků a dále pak zde bylo několik menších strojních firem. Ty však dostaly velkou ránu v podobě 1. světové války. Veškerá výroba byla přeorientovaná na armádní produkci. Textilky vyráběly uniformy či materiály pro nemocnice, slévárny pak náboje do minometů. Z této rány se frýdlantský průmysl již nikdy úplně nevzpamatoval. (BRUNCLÍK, 2002)

Mezi válkami fungoval čilý politický život a tak se na výstavbu, která by ovlivňovala vzhled města vůbec nedostávalo. Stavět se paradoxně začalo až když přišla hospodářská krize a s ní spojená vysoká nezaměstnanost. Zastupitelstvo ji chtělo snížit výstavbou nové budovy okresního úřadu, či městských lázní. Na tyto projekty se však nenašly peníze a tak se nouzově nechala vydláždít silnice do Hejnic, která aspoň na nějaký čas zaměstnala několik stovek lidí. (BRUNCLÍK, 2002)

Poté přišlo období 2. světové války a Mnichovská dohoda v roce 1938, díky které připadlo celé Frýdlantsko Německu. Němci toto území označili jako tzv. "landrát" a s touto administrativní jednotkou měli velké plány. V samotném Frýdlantu měla vzniknout nová sídliště, sportovní areál apod. Všechny školy, úřady apod. měly být zase soustředěny do jedné čtvrti a železniční spojení se Zhořelcem a Novým Městem pod Smrkem mělo být dvoukolejné. Jde o to jestli to Němci mysleli vůbec vážně, jelikož během války ani po ní se nikdo k těmto plánům nevrátil. (BIMAN, 2002)

Poválečný vývoj - rok 1989

Po válce se do svých obydlí začali opět vracet ti, kteří byli na válku nuceni je opustit (např. hraničáři). Život se tak pomalu ale jistě snažil dostat opět do normálu. Vraceli se bývalí obyvatelé a stěhovali se sem i noví. Poté nastalo několik fází odsunu Němců, což mělo za příčinu velkou změnu počtu obyvatel. K 10.9. roku 1946 bylo z celého okresu odsunuto 5133 Němců a zbývalo jich vystěhovat zhruba 25 000. Vysídlování tedy pokračovalo i v následujících letech. Pokračovalo v různých vlnách, někteří odešli dobrovolně, někteří nuceně. (KARPAŠOVÁ, KARPAŠ, 2002)

V roce 1950 byl zorganizován dodatečný odsun, ze kterého jsou známy čísla za jednotlivé obce. Do této doby byla čísla brána za celé Frýdlantsko. Nejvíce jich odešlo z největších obcí regionu (z Frýdlantu 362, z Raspenavy 347, z Nového Města pod Smrkem 290 a z Hejnic 167). Počty odsunutých Němců z ostatních

obcí se pohybovaly v intervalu od 1 do 70 osob. (ONV Frýdlant, inv. č. 40, kart. 34). Celkové číslo odsunutých Němců je tak nakonec mezi 29 000 až 30 000 osob. Otázkou však zůstává, zda se tehdejšími statistikům podařilo zjistit všechny potřebné údaje, jelikož množství dokumentů bylo značně poničeno. (KARPAŠOVÁ, KARPAŠ, 2002)

Nehledě na to, jestli to bylo správné nebo ne, mělo to pro Frýdlantsko následky přetrvávající do dnešních dnů. Počet obyvatel zde klesl takovým způsobem, že řada usedlostí zpusťla, či později úplně zanikla (Kristiánov u Dětrichova či Filipov u Albrechtic). Jen samotný Frýdlant přišel o zhruba 3900 osob z původních 8500 lidí. Rozdíl na celém Frýdlantsku ze sčítání lidu před válkou a pět let po válce (ještě před dokončením odsunu) činil 12627 obyvatel. Zbylo zde tak spousta volných budov, do kterých se vraceli původní majitelé, či osadníci noví, osadníci ze všech koutů Československa. V lednu roku 1946 provedla Okresní správní komise (OSK) revizi a sčítání domů a bytů na Frýdlantsku a zjistila, že je zde spousta neobydlených bytů. (viz tab. 2) (ONV Frýdlant, inv. č. 62, kart. 119)

Tab. č. 2 - Výsledky ze sčítání domů a bytů na Frýdlantsku v roce 1946

	Obydlené	Neobydlené	Zničené	Poškozené
Domy	8074	285	-	-
Byty	13202	13595	23	605

Zdroj dat : ONV Frýdlant

Vláda ČSR se tak odhodlala k velké dosídlovací akci, kterou chtěla zvýraznit pomocí různých dotací pro nově přichozí obyvatele. Tato akce se ovšem nesetkala s velkou odezvou, a tak stále zůstávalo spousta neudržovaných a neosídlených usedlostí. Vláda po fiasech s osídlením sáhla k razantnímu kroku. Po celém Frýdlantsku byly neobydlené domy likvidovány ve velkém. V samotném okresním městě jich bylo zlikvidováno minimálně 26. (KARPAŠOVÁ, KARPAŠ, 2002)

Poté přišla vlna znárodňování, která zasáhla i tento region. Týkalo se to několika, především větších podniků. Nemohli za něj jen komunisté, kteří se "oficiálně"

dostali k moci až roku 1948, konfiskace probíhala už dříve. V těchto letech bylo na Frýdlantsku spousta nevyužité zemědělské půdy, kvůli které se sem stěhovali obyvatelé z vnitrozemí, aby měli vlastní pozemek. Poté co nastala vlna kolektivizací v JZD se jich většina vracela zase zpět. V padesátých letech bylo hlavním stavebním počinem ve Frýdlantu výstavba nemocnice a nové školy. V roce 1954 zde byl ustanoveny domovní správy právě Frýdlantu, Nového Města pod Smrkem a Raspenavy. Ty hospodařily s 889 domy s 1406 bytovými jednotkami. A jelikož okres nebyl zařazen v té době do nové výstavby, tak se pouze opravovalo. (KARPAŠOVÁ, KARPAŠ, 2002)

V roce 1960 přestal Frýdlant fungovat jako okres. A to díky územní reorganizaci v témže roce. Okres byl sloučen s Libercem. Pro zajímavost za zmínku stojí to, že v té době již neokresní město Frýdlant dostalo roku 1961 titul Vzorné město Severočeského kraje. Především díky upravenému náměstí, nové samoobsluze a dalším několika podnikům nabízející služby občanům. Nutno podotknout, že za to nemůže pouze poválečný vývoj událostí, ale i krize ve třicátých letech. Díky ní zde podobné objekty chyběly a začaly se stavět právě v 60. letech. Začal se zde lehce zvyšovat počet obyvatel a radnice to začala řešit výstavbou 263 bytů v několika vícepodlažních domech. Ani to však pro potřeby města nestačilo a v 70. a 80. letech se tak režim věnoval intenzivně výstavbě. Rozjely několik výstaveb vícepodlažních domů, tentokrát s 981 byty na různých místech. Stavělo se i v soukromém sektoru, ne však v takové míře, jelikož se jednalo zhruba o 80 domů. (KARPAŠOVÁ, KARPAŠ, 2002)

V této době probíhala celostátní centralizace ve snaze ušetřit administrativní síly. Pro Frýdlant to znamenalo, že se k nim připojily Kunratice (1980), Děčichov a Heřmanice (shodně 1986). Přestože celé Frýdlantsko ztrácelo v 80. letech obyvatele, zejména ty obce které postrádaly průmysl, samotné centrální město začalo s výstavbou dalších dvanácti bytových jednotek. A to zejména proto, že mělo dobrou dopravní obslužnost, a tak sem nebylo za prací těžké dojíždět. Ztráta obyvatel se projevovala mimo jiné i tím, že se zavíraly mateřské školy díky neustálému snižování počtu dětí. (KARPAŠOVÁ, KARPAŠ, 2002)

Vývoj po roce 1989

Po převratu v listopadu roku 1989 se začala situace ve výběžku mírně zlepšovat. Aspoň co se technické infrastruktury týče. Zástupci Frýdlantu a skoro všech obcí regionu navštívili nově vzniklý Úřad české vlády se svými požadavky. Mezi ně patřilo to, aby byla učiněna nezbytná opatření pro zahájení plynofikace regionu a získání prostředků k zajištění nezávadné vody. Několik let na to plynofikace regionu opravdu proběhla, což bylo velkým přínosem nejen pro životní prostředí. (KARPAŠ, WURM, 2002)

Po tzv. sametové revoluci Frýdlant přišel o část obyvatel. Heřmanice a Dětrichov se totiž roku 1992 odtrhly a o rok později je následovaly Kunratice. Po privatizaci v 90. letech se výrazně změnily majetkové poměry. Někde kladně, jinde bohužel záporně. Některé firmy přestaly fungovat a opět se tak snížil počet pracovních míst. Kdysi dominující textilní odvětví se tak dostalo do útlumu. Zlepšení v oblasti nezaměstnanosti aspoň částečně zajistil vstup několika investorů, kteří zde začali provozovat své závody. I přesto zde platila a stále platí vysoká nezaměstnanost. Proto v roce 1991 vznikl ve Frýdlantu Úřad práce. Ani ten však situaci nějak významně nezlepšil. Frýdlantsko mělo smůlu, že na jeho území dříve fungovala hlavně ta odvětví, která v 90. letech zaznamenala největší úpadek. Jednalo se o lesnictví, zemědělství a textilní průmysl. (KARPAŠ, WURM, 2002)

I z tohoto hlediska se nejednalo o zajímavý region, a tak se není čemu divit, že se sem nikdo nestěhoval, neprobíhala zde žádná nová výstavba a počet obyvatel stagnoval, či dokonce klesal (viz kapitola Vývoj sídelní struktury ve vybraných obcích). Atraktivnosti regionu nenapomáhá ani dopravní infrastruktura. Je zde poměrně velká dopravní náročnost na většině silnic a ta je tak limitujícím prvkem rozvoje výrobní sféry a odrazuje spousty podnikatelů a investorů. (viz kapitola Dopravní infrastruktura). Jednou z mála investic do oblasti silnic tak byla na dlouhou dobu výstavba obchvatu městského centra ve Frýdlantu. Naději na zlepšení celé hospodářské situace neslo otevírání hraničních přechodů, které by

umožnily mimo jiné i investice ze zahraničí. Díky administrativním složitostem vše trvalo nepřiměřeně dlouho, a tak byly promarněny nejpříznivější roky a ani toto region nepozvedlo. To se zčásti povedlo až vstupem do Euroregionu Nisa, který už do oblasti zajistil řadu dotací. (KARPAŠ, WURM, 2002)

7.2.2 Hejnice

Vznik existence Hejnic je úzce spjat s kapličkou z roku 1211. V té se nacházela, podle legendy zázračná soška Panny Marie, a tak k ní směřovaly spousty poutníků. K roku 1654 je zde evidováno již 32 usedlostí, i když zhruba polovina z nich byla pustých. V následujících letech zde byl vystavěn klášter, který mělo v roce 1721 navštívit přes 63 000 poutníků. Není se čemu divit, že o 70 let později už tu bylo 135 domů. Další záznam o počtu domů a obyvatel je z roku 1834 a ten vykazuje téměř dvojnásobný nárůst oproti předchozímu sčítání. V tomto roce je zde evidováno 203 obydlených domů s celkem 1 358 obyvateli. Lidé, kteří se zde usazovali museli samozřejmě z něčeho žít, a tak zde vznikala průmysl. A to především dřevařský, textilní a papírenský.

S rostoucím počtem obyvatel opět rostl i počet dětí, a tak i zde musela být postavena škola. I tento fakt neustále zvyšoval význam Hejnic v nejbližším okolí. Roku 1900 byly železničně spojeny s Raspenavou, bylo vystavěno nové veřejné osvětlení a vodovod. To vše hejnickým připadalo jako pádný důvod, aby byly povýšeny na město. To se roku 1917 také stalo. V tu dobu žilo v Hejnicích mnohem více Němců než Čechů. To se také projevilo při poválečném odsunu, kdy odtud bylo vysídleno přes 2000 osob. Pro příklad uvedený počet osob mluví za vše.

Tab. č. 3 - Poměr obyvatel v Hejnicích v letech 1945 a 1947

Rok	Češi	Němci	ostatní
1945	47	3102	65
1947	1396	150	26

Zdroj: ANĎEL, KARPAS, 2002

V roce 1946 obec prošla výraznou vizuální změnou. Hlavně její centrum. Změny se udály díky několika požárům, které úmyslně zakládal jeden z členů místní hasičské jednotky. Od té doby se v Hejnicích prakticky jen bouralo. Změna nastala až poté, co byly administrativně připojeny obce Bílý Potok a Libverda. To

se stalo v roce 1980. V témže roce se zde rozběhla bytová výstavba. Bílý Potok a Lázně Libverda byly roku 1992 opět odloučeny od Hejnic. Oproti tomu Ferdinandov připojený v roce 1963 zůstal i nadále jejich součástí. (ANĎEL, KARPAS,2002)

7.2.3 Nové Město pod Smrkem

Tato obec byla založena s cílem plnění obytné funkce. V 16. století se zde objevily naleziště drahých kamenů, cínu a mědi. Začali se sem sjíždět horníci z různých koutů, a to nejen z naší země. Roku 1584 tak šlechta vyčlenila právě těmto lidem prostor pro založení hornického městečka.

První zmínka o počtu domů v tomto městě pochází z roku 1631 a tvrdí, že zde bylo 84 domácností. Po konci třicetileté války (1618 - 1648) však těžba v okolí upadala, probíhala náboženská emigrace, a tak především z těchto důvodů se odsud vystěhovalo 258 osob. V roce 1654 je tu tedy z 93 domů evidováno hned 39 prázdných. Způsobeno to bylo i tím, že rok předtím město zasáhl rozsáhlý požár ve středu sídla, který zničil 58 budov, z toho 43 obytných domů. Obnova města však byla kvůli výše zmíněnému úpadku těžby velmi pomalá a zdlouhavá. Když už se dařilo obec obnovovat, přišly další rány. Město v 18. století zasahovaly jak války, tak i další živelné pohromy. Roku 1708 blesk zapálil 14 domů, v roce 1753 shořelo 117 domů plus škola a fara. Ani 19. století nebylo pro Nové Město stoletím klidným. Opět tu řádily požáry (roku 1809 zničeno 30 domů, roku 1856 dalších 29 objektů). Několikrát městu způsobila problémy také rozvodněná říčka Lomnice, na které obec leží.

I přes to všechno město v tuto dobu paradoxně hospodářsky vzkvétalo a stoupal jak počet domů, tak logicky i obyvatel. Začaly se dláždit ulice, zprovoznilo se osvětlení a roku 1902 bylo také zajištěno železniční spojení s Frýdlantem. S rostoucím počtem obyvatel rostl i počet dětí, proto musel být postavena i nová škola. V této době prožívalo město velmi dynamický rozvoj. Krom výše zmíněných úprav byl vybudován také městský vodovod, četnická stanice a tehdejší největší pýcha města - lázně s bazénem. Rozvoj města zvyšoval jeho význam a tak zde roku 1913 byl zřízen samostatný okresní soud, fungující až do roku 1949, kdy byl definitivně zrušen.

Po skončení 2. světové války zde opět jako na celém Frýdlantsku proběhl odsun Němců a místo nich začali přicházet noví osadníci. Ti v 50. letech zbourali asi 120 chátrajících domů a nevystavěli nové. Proto se zde vyskytl velký nedostatek bytů. To bylo řešeno výstavbou nových bytových jednotek, kdy jich do roku 1973 bylo vystavěno 129. Během výstavby se město rozrostlo také administrativní cestou. Roku 1951 bylo přičleněno Hajaniště a o devět let později také Ludvíkov s Přebýtkem.

Nová vlna výstavby přichází v 70. a 80. letech, kdy je vybudována první část sídliště s 298 byty. Druhá etapa výstavby byla dokončena v roce 1982, tentokrát se jednalo o 128 bytů. V jiné části města v té době také vznikalo 80 rodinných domů. Jednalo se o domy stejného typu, tedy i vzhledu. Po převratu na konci 90. let došlo k hospodářskému úpadku, zejména díky zhroucení Textilany, největší textilní továrny na Frýdlantsku. Od té doby se městu nepodařilo dostat se do hospodářské rovnováhy. (ANĎEL, KARPAŠ 2002)

7.2.4 Raspenava

První zmínka o obci pochází z roku 1343. Měla plnit především funkci zemědělskou. Od té doby se pomalu rozvíjela. Významnější zlom přišel až v 15. století, kdy zde postavili železný hamr zpracovávající železnou rudu z okolí. Těžba však byla na konci 17. století ukončena, jelikož zde byla jen málo vydatná ložiska. Proto se místní vrátili opět spíše k zemědělství a obec se pomalu a pozvolna rozvíjela. Například v roce 1790 je zde zaznamenáno 170 domů, o 44 let později už 229 domů pro 1415 obyvatel. Dalšímu rozvoji obce pomohl rozvoj dopravní sítě. V roce 1874 se zde začala budovat komunikace do Oldřichova v Hájích, kde navazovala na silnici z Frýdlantu do Liberce. V dalších letech pak byly budovány cesty další, do ostatních obcí. Významnější však byla výstavba železniční tratě. Ta zde byla jako první ve Frýdlantském výběžku, vybudována již v letech 1873 - 1875. Trať vedla z Liberce do Zawidova, právě přes Raspenavu a Frýdlant.

I zde v národnostním složení absolutně převažovali Němci. V polovině 30. let 20. století zde bylo z celkového počtu 1790 obyvatel pouze 98 Čechů. Po válce, tak jako jinde v okolí se zde začali opět usazovat čeští obyvatelé. V roce 1962 byla Raspenava povýšena na město, když k ní byly připojeny Luh, Lužec a Peklo. V těchto letech tu také bylo vybudováno, pro tu dobu typické sídliště. V současnosti je největším problémem Raspenavy vysoká nezaměstnanost, jedna z nejvyšších v okrese. A to i přesto, že zde v posledních letech začalo působit několik podniků. (ANĎEL, KARPAŠ, 2002)

7.3 Vývoj sídelní struktury ve vybraných obcích (1869-2011)

Vývoj počtu obyvatel a domů v jednotlivých obcích dovoluje objektivně porovnat vývoj jejich sídelní struktury od roku 1869 až do roku 2011.

7.3.1 Počet obyvatel a jeho vývoj

Počet obyvatel je ve statistických ročenkách systematicky sledován od roku 1869. Do té doby se jedná o údaje čerpané z kronik jednotlivých obcí a jsou-li k dispozici, jsou zmíněny u každé obce zvlášť. (viz kapitola Historický vývoj jednotlivých obcí)

Data jsou čerpána z Českého statistického úřadu, konkrétně z Historického lexikonu českých obcí právě od roku 1869 do roku 2005 (ČSÚ, 2007). Údaje jsou sledovány po zhruba dvaceti letech, aby se dal vývoj lépe porovnat. Jako nejaktuálnější data byla použita z ČSÚ, z roku 2011 (ČSÚ, 2011). Jelikož je každá obec jinak veliká a porovnání by neodpovídalo skutečnosti, byl pro každou obec vypočítán index vývoje mezi jednotlivými roky. To dává možnost posoudit vývoj počtu obyvatel mezi různě velkými celky.

Pro porovnání jsou přidána data s celým Libereckým krajem i okresem, aby bylo vidět, jestli byl vývoj Frýdlantska totožný, či nikoliv. Pro lepší názornost je zhotoven graf indexu vývoje.

Tab. č. 4 - Počty obyvatel ve vybraných obcích (1869-2011)

OBECE	Výměra v ha	1869	1890	1910	1930	1950	1970	1991	2001	2011
Frýdlant	3162	6367	7154	9337	8199	5584	6097	7647	7514	7590
Hejnice	3819	2497	3310	3402	2831	2005	2057	2537	2704	2813
NMpS	2893	5233	5949	7510	5687	3433	3442	3883	4018	3884
Raspenava	4122	4012	4266	4764	4359	3012	3106	2708	2847	2849
Okres LBC	92469	156867	178977	206658	198784	131520	144225	159196	159006	170410
Lib. kraj	316298	465018	510672	571481	558611	372802	381626	425120	428184	439942

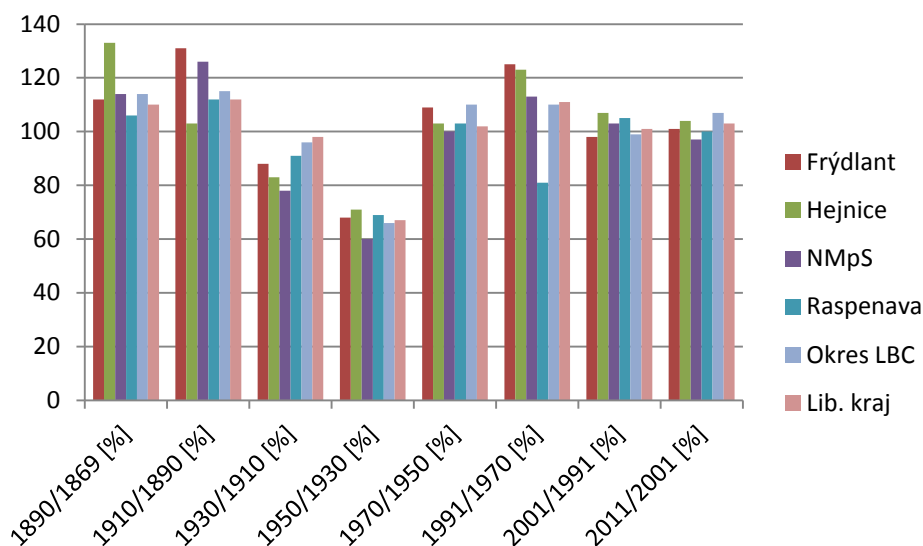
Zdroj: ČSÚ, 2011, historický lexikon

Tab. č. 5 - Index vývoje počtu obyvatel ve vybraných obcích v letech 1869-2011

OBECE	1890/1869 [%]	1910/1890 [%]	1930/1910 [%]	1950/1930 [%]	1970/1950 [%]	1991/1970 [%]	2001/1991 [%]	2011/2001 [%]
Frýdlant	112	131	88	68	109	125	98	101
Hejnice	133	103	83	71	103	123	107	104
NMpS	114	126	78	60	100	113	103	97
Raspenava	106	112	91	69	103	81	105	100
Okres LBC	114	115	96	66	110	110	99	107
Lib. kraj	110	112	98	67	102	111	101	103

Zdroj: ČSÚ, 2011, historický lexikon

Graf č. 1 - Index vývoje počtu obyvatel ve vybraných obcích v letech 1869-2011

Zdroj: ČSÚ, 2011, historický lexikon

V předválečné době obce co do počtu obyvatel vzkvétaly. Někdy nedocházelo k nárůstu obyvatel tak rychle, například v Hejnicích, ale stále se i přesto dalo mluvit o kladném přírůstku. Města Frýdlant a Nové Město pod Smrkem měla nejvyšší

relativní přírůstek obyvatel. A to zejména díky předválečnému rozvoji průmyslu, který sem lákal nové obyvatele. Naopak Raspenava, která si zachovávala svůj zemědělský ráz tolik nepřitahovala. Frýdlant se rozvíjel i přesto, že město několikrát zasáhly živelné pohromy (povodně, požár), u nichž by se dalo čekat, že výrazně přibrzdí rozvoj města. Ve srovnání s celým libereckým okresem obce v růstu nezaostávaly, naopak v některých letech ho i převyšovaly. Zatímco okres se rozvíjel rovnoměrně, obce na Frýdlantsku měly mezi jednotlivými roky veliké výkyvy.

Mezi světovými válkami byl vývoj v obcích opět velmi podobný. Největší úbytek lidí byl zaznamenán v Novém Městě pod Smrkem, nejmenší naopak v Raspenavě. Co se týče celého okresu, byl úbytek v tomto období válkami minimální. Počet obyvatel se tolik nezměnil na rozdíl od Frýdlantska.

Během 2. světové války i v jejím průběhu byla situace co se úbytku lidí týče ještě horší, než po válce první. V té druhé zahynulo mnohem více lidí a hlavně nastal proces odsunu Němců. Úbytek tentokrát postihl i celý okres a tím samozřejmě i Frýdlantsko. V relativním vyjádření se jedná zhruba o stejné číslo, všude bylo o 65% lidí méně než při předchozím sčítání.

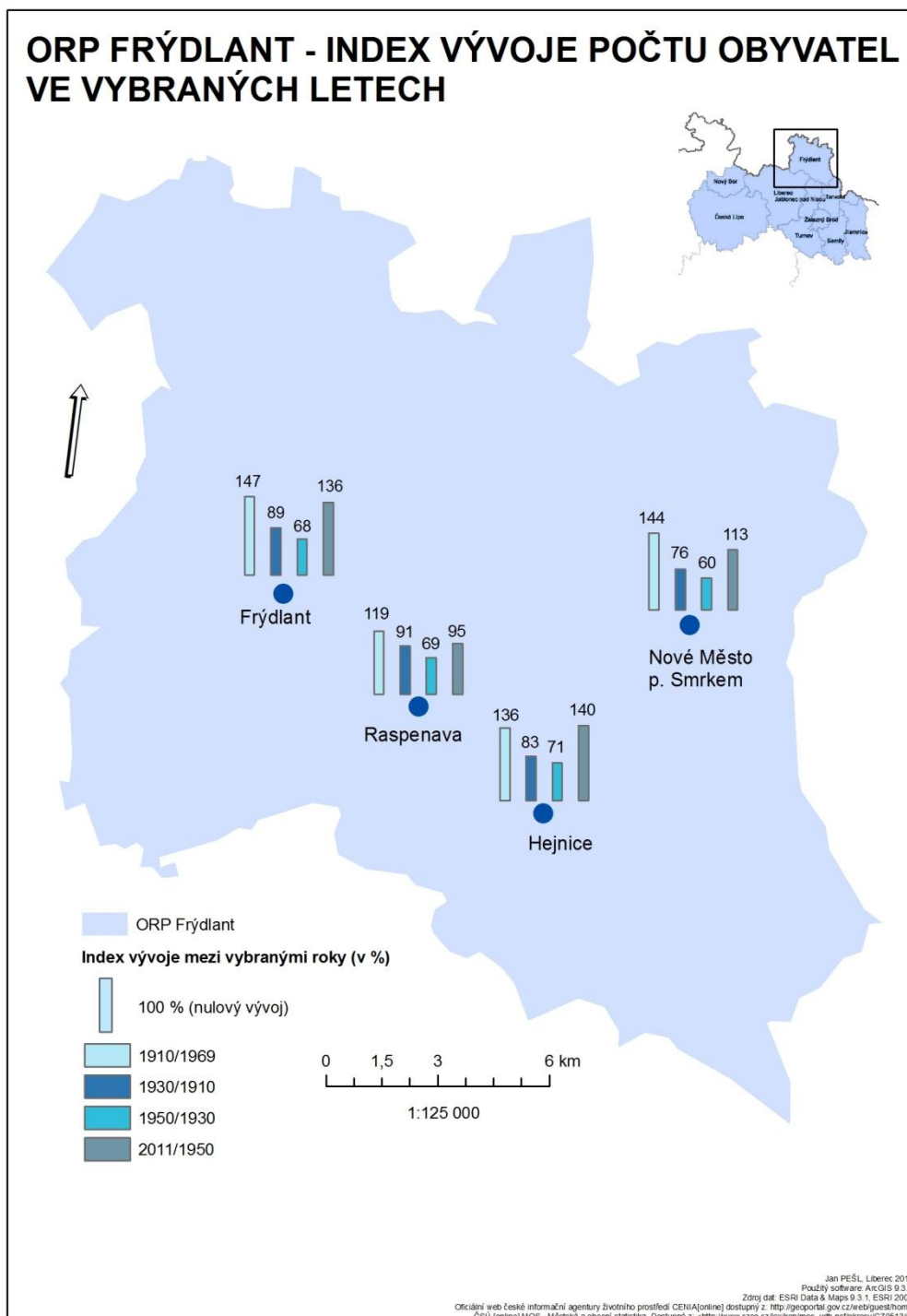
V poválečném vývoji, až do 90. let všechny obce v počtu obyvatel pomalu rostly. Bylo to dáno především administrativními změnami. Ke stávajícím obcím byly přičleněny jejich sousední, a tak se staly střediskovými. Jedinou výjimkou byla Raspenava, od které se naopak jedna obec odtrhla a přidala se k Hejnicím. (ANDĚL, KARPAŠ, 2002, str. 201). Vliv na růst obyvatel měla také tehdejší politika, která se pomocí dotací pro zemědělce snažila lidi nalákat do obydlených Němců. Tento program se však nesetkal s takovým úspěchem, proto procento růstu počtu obyvatel nebylo vyšší. Vývoj na Frýdlantsku byl opět velmi podobný celému okresu, i když o něco málo pomalejší.

Po změně režimu v Československu růst počtu obyvatel jak na Frýdlantsku tak v celém okrese víceméně stagnoval. Rozdíly oproti sčítání byly kladné i záporné,

ovšem velmi minimální. Po posledním sčítání až do dnešních dnů je situace obdobná, jen s tím rozdílem, že počet obyvatel roste ještě pomaleji, nebo dokonce vůbec.

V porovnání s celým Libereckým krajem prožívalo Frýdlantsko po celou dobu velmi podobný vývoj jako kraj.

Obr. č. 5 - Index vývoje počtu obyvatel ve vybraných obcích v letech 1869 - 2011

7.3.2 Počet domů a jeho vývoj

S vývojem počtu obyvatel samozřejmě souvisí i vývoj počtu domů v jednotlivých obcích. Stejně jako u obyvatel jsou data použita z Historického lexikonu českých obcí. Nejaktuálnější data o počtu domů jsou data z SLDB 2001.

Tab. č. 6 - Počty domů ve vybraných obcích

OBEC	1869	1890	1910	1930	1950	1970	1991	2001
Frýdlant	900	1016	1268	1403	1408	1132	1244	1352
Hejnice	339	439	506	561	555	448	473	595
NMps	719	882	1179	1211	1114	798	878	865
Raspenava	584	649	785	856	856	663	676	713
Okres LBC	19748	22511	25976	29570	28654	22000	24460	26133

Zdroj: ČSÚ, 2011, historický lexikon

Tab. č. 7 - Index vývoje počtu domů ve vybraných obcích

OBEC	1890/1869 [%]	1910/1890 [%]	1930/1910 [%]	1950/1930 [%]	1970/1950 [%]	1991/1970 [%]	2001/1991 [%]
Frýdlant	113	125	110	100	80	110	109
Hejnice	129	115	111	99	81	106	126
NMps	123	134	103	92	72	110	99
Raspenava	111	121	109	100	77	102	105
Okres LBC	114	115	114	97	77	111	107

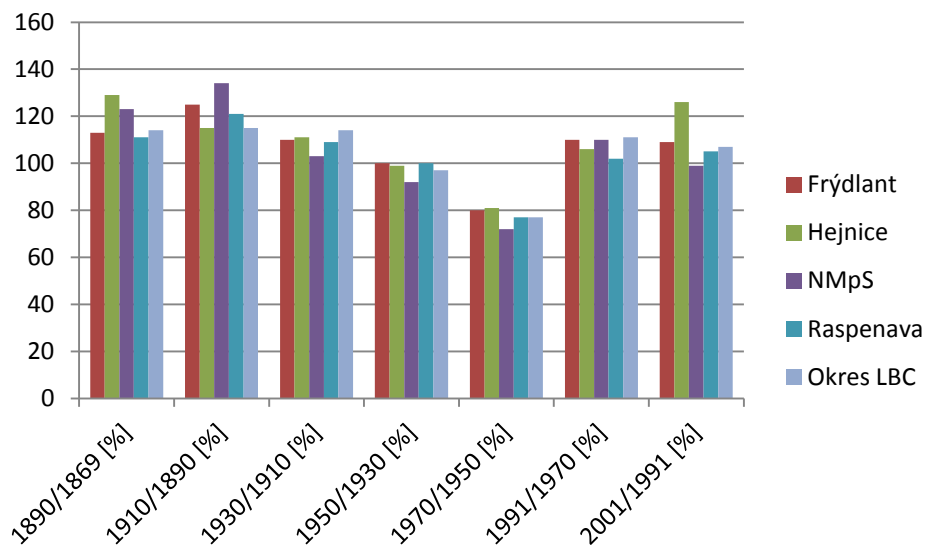
Zdroj: ČSÚ, 2011, historický lexikon

Vývoj počtu domů měl stejný vývoj jak ve všech obcích, tak v celém okrese. Až do 1. světové války počty domů rostly, během ní stagnovaly, či lehce klesly. Při sčítání po 2. světové válce druhé je zřejmé, že počty klesaly zásadně. Ve všech vybraných obcích se počet snížil o zhruba 20%. V poválečném vývoji se při dosídlování po odsunutých Němcích hodně stavělo, ale přesto počty nových domů nejsou tak vysoké. Vláda po ne zcela úspěšném dosídlování začala neobydlené a chátrající domy bourat. Místo nich začaly být stavěny vícepodlažní panelové domy, které měly daleko větší kapacitu. Vývoj po převratu byl obdobný jako před ním, opět lehký nárůst počtu domů. Výjimku tvoří snad jen Hejnice, kde se počet

domů zvýšil mnohem více než ve zbylých obcích a to proto, že zde počet lidí narostl o něco výrazněji než jinde ve stejném sledovaném území. (viz tab. č. 5 a 7)

Pro lepší názornost podobnosti vývoje ve všech obcích i v libereckém okrese je přiložen graf.

Graf č. 2 - Index vývoje počtu domů ve vybraných obcích

Zdroj: ČSÚ, 2011, historický lexikon

8 SOUČASNÁ PODOBA SÍDELNÍ STRUKTURY

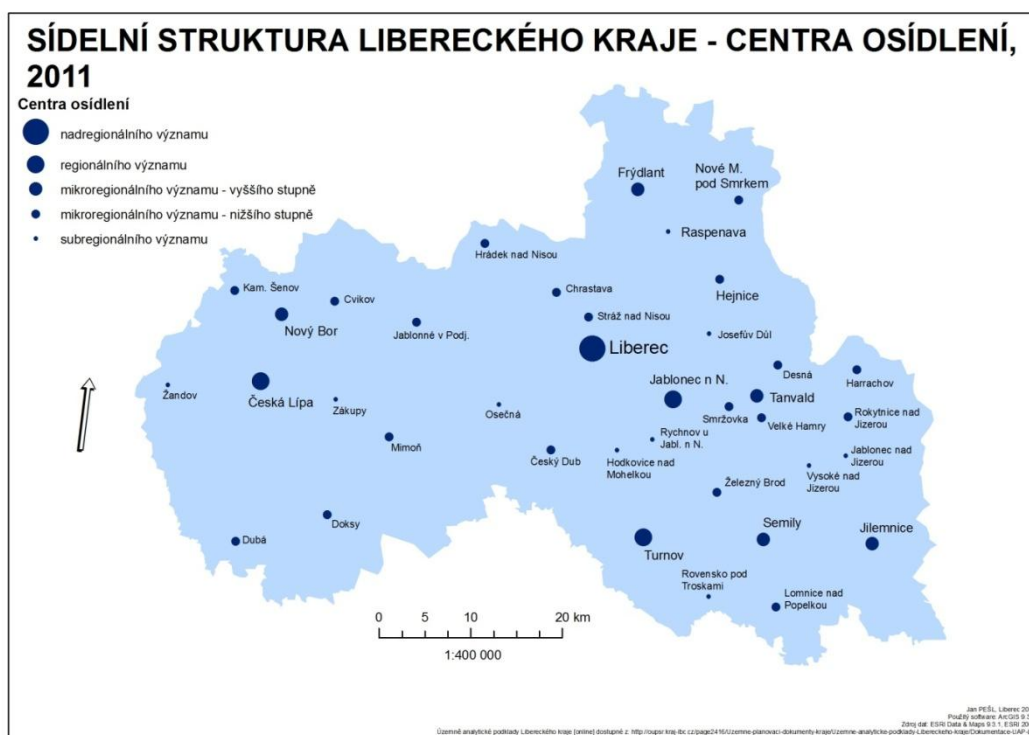
8.1 Liberecký kraj

Všechna města na území ORP Frýdlant jsou podle ÚAP LK (2008) tzv. nespornými centry osídlení. Ty jsou v Územně analytických podkladech Libereckého kraje z roku 2008 (ÚAP LK, 2008) rozděleny podle velikosti potencionálních uživatelů území.

Potencionální uživatele území (PUÚ) představují trvale bydlící obyvatelé a saldo uživatelů území. Ostatní uživatelé území představují tedy saldo denního pohybu (za prací a do škol) a sezónních uživatelů území. Tato hodnota představuje počet lůžek v objektech individuální rekreace a v hromadných ubytovacích zařízeních. Nejsou do toho však započtení jednodenní návštěvníci. (PRURÚ, 2010)

Podle PRURÚ (2010) bylo na území Frýdlantska a celého Libereckého kraje vymezeno 5 kategorií nesporných center osídlení. (viz obr č. 5) V první ani druhé kategorii (centrum nadregionálního a regionálního významu) se nevyskytuje na Frýdlantsku ani jedno sídlo. To se naopak vyskytuje v kategorii třetí - centrum mikroregionálního významu vyššího stupně. Do té patří samozřejmě město Frýdlant. Všechny obce v této kategorii jsou obcemi s rozšířenou působností, proto má na Frýdlantsku pouze jedno zastoupení. Další kategorií jsou centra mikroregionálního významu nižší úrovně. Do této kategorie spadají Hejnice a Nové Město pod Smrkem. Raspenava patří do poslední skupiny, do center subregionálního významu. (PRURÚ, 2010)

Obr. č. 6 - Centra osídlení v Libereckém kraji

Tab. č. 8 - Kategorizace center v LK

Kategorie	Centrum osídlení	Spádová příslušnost
Centrum makroregionálního významu	Praha (mimo LK)	xxx
Centrum nadregionálního významu	Liberec	Praha (mimo LK)
Centrum regionálního významu	xxx	xxx
Centrum mikroregionálního významu - vyššího stupně	Frýdlant	Liberec
Centrum mikroregionálního významu - nižšího stupně	Hejnice	Frýdlant
	Nové Město pod Smrkem	Frýdlant
Centrum subregionálního významu	Raspenava	Frýdlant

Zdroj: PRURÚ, 2010

V současnosti se změna spádovosti nesporných center nedá očekávat. Změny mohou přijít až po přezkoumání výsledků dostupných ze SDLB 2011, jehož výsledky ještě nejsou známy. Zbylé obce v ORP Frýdlant neplní podmínky pro to, být nesporným centrem osídlení a jsou tedy nejnižší kategorií. Každé takové obci je přiděleno jedno centrum osídlení pod které spadá. Do centra mikroregionálního významu vyšší úrovně Frýdlantu spadá 11 obcí, do center mikroregionálního významu nižšího stupně Hejnic a Nového Města pod Smrkem spadají 2,

respektive 1 obec. Do Raspenavy nespadá žádná celá obec, i přesto je centrem subregionálního významu.

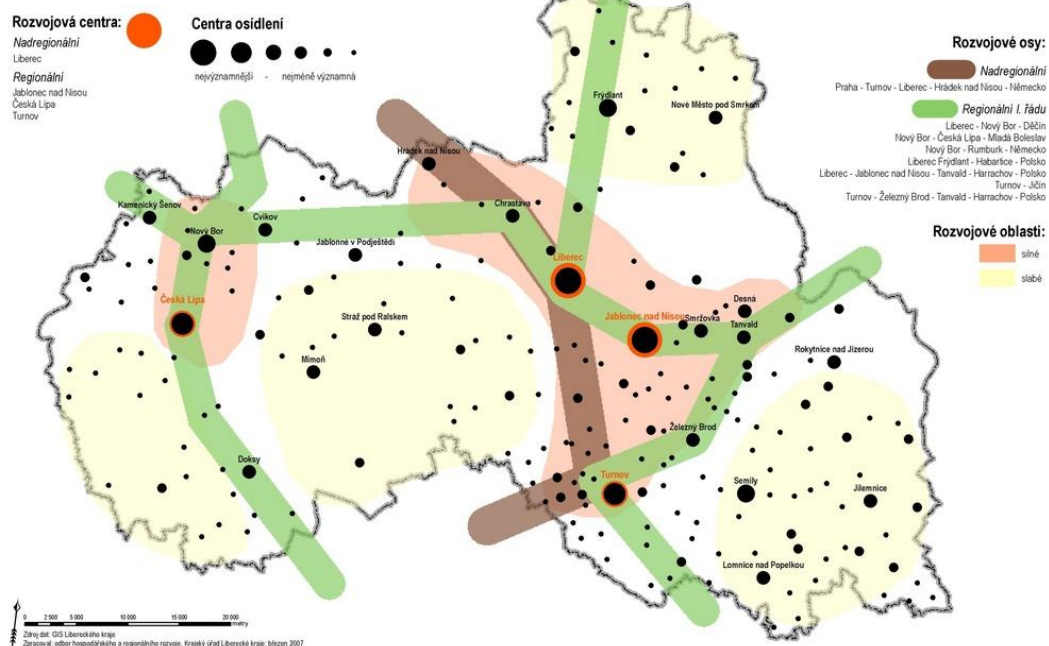
Mezi těmito centry osídlení existují funkční vazby a kooperace. ÚAP Libereckého kraje jsou tak definovány prostory, mezi nimiž dochází k intenzivnějšímu pohybu uživatelů území. A je jedno, z jakého důvodu je pohyb vykonáván, může to být za prací, vzděláním, nákupy apod. Po takovýchto vazbách se nepohybují pouze osoby, ale také materiál. Je proto nutná potřebná technická infrastruktura jako kvalitní silnice, železnice apod. V ORP Frýdlant je Libereckým krajem vymezena pouze jedna funkční kooperace. Nese označení FK9 a je mezi Frýdlantem, Raspenavou a Hejnicemi. Nové Město pod Smrkem žádnou podobnou kooperaci s těmito městy nemá, jelikož je od nich geograficky poměrně izolováno (zejména vzdáleností). Záměrem je tuto kooperaci neustále zvyšovat. (PRURÚ, 2010)

Na území se také vyskytují dvě tzv. rozvojové osy. To jsou koridory sloužící pro propojení rozvojových či specifických oblastí s hlavními centry osídlení. Frýdlantsko není považováno za rozvojovou oblast, ale dle PRURÚ, (2010) za specifickou. Ty jsou charakterizovány jako oblasti s nerovnováhou pilířů udržitelného rozvoje. Vyplývají zejména z nedostatečné hospodářské a sociální úrovně. Ta je zde dána především historickým vývojem, a to hlavně v poválečných letech. Frýdlantsko už nikdy nedosahovalo takové prestiže jako před válkou, jelikož odtud odešla spousta lidí. (viz kapitola Historický vývoj jednotlivých obcí) Program rozvoje hospodářských oblastí LK (2006) vymezuje tuto oblast jako specifickou hlavně kvůli nadprůměrné nezaměstnanosti (viz kapitola Další činitelé sídelní struktury). Rozvojovými osami jsou zde tedy dvě. Obě jsou vymezené Návrhem ZÚR LK 2007. První rozvojová osa (ROS8) je III. řádu a má vymezení Liberec - Frýdlant - hranice ČR (Görlitz/Zgorzelec)(viz obr. č. 7). Druhá osa ROS9 je IV. řádu a má vymezení (Zittau - Bogatynia -) hranice ČR - Frýdlant - Nové Město pod Smrkem - hranice ČR (- Szklarska Poreba). Snad tedy tyto osy napomůžou k rozvoji celé oblasti. (PRURÚ, 2010)

Obr. č. 7 - Rozvojová osa (ROS8) probíhající Frýdlantskem

SOCIOEKONOMICKÉ ROZVOJOVÉ OSY A OBLASTI (stav)

Strategie rozvoje Libereckého kraje 2006 - 2020
Mapová příloha 18

Zdroj: http://www.kraj-lbc.cz/public/orlk/small2_18_socioeconomicke_rozvojove_osy_a_oblasti_0dcff24276.jpg

8.2 ORP Frýdlant

ORP Frýdlant leží v okrese Liberec. Leží tam společně s ORP Liberec. Pro lepší porovnání v některých ukazatelích vypovídajících o sídelní struktuře bude sloužit porovnání s ostatními ORP celého Libereckého kraje.

Na území celého ORP Frýdlant o rozloze necelých 35 tisíc hektarů se nachází celkem 18 obcí. Z toho 4 obce se statutem města. Při celkovém počtu 24 966 obyvatel jich žije zhruba 70% ve městě. Kromě těchto měst je mnoho malých obcí, které dohromady sdružují zbývajících 30% obyvatel. Podle Maříkové (2004) se považuje za malou obec ta do 500 obyvatel. Obec do 2000 obyvatel charakterizuje jako venkovskou. Z tohoto pohledu se na území ORP Frýdlant nachází podle dat z ČSÚ (2011) 7 malých obcí, 7 venkovských a zbylá 4 města.

Zprůměrujeme-li počet obyvatel na jednu obec, dostaneme zhruba 1350 obyvatel na obec. Tato hodnota v rámci kraje průměrná, jelikož se jedná o 6. nejvyšší číslo z deseti ORP Libereckého kraje. Ovšem z pohledu poměru zastavěné plochy vzhledem k celé rozloze ORP je právě Frýdlant nejhorší. Zatímco má zastavěno zhruba jen 1,1% území, "nejzastavěnější" obvod (ORP Jablonec nad Nisou) má necelá 3 %. (ČSÚ, 2007)

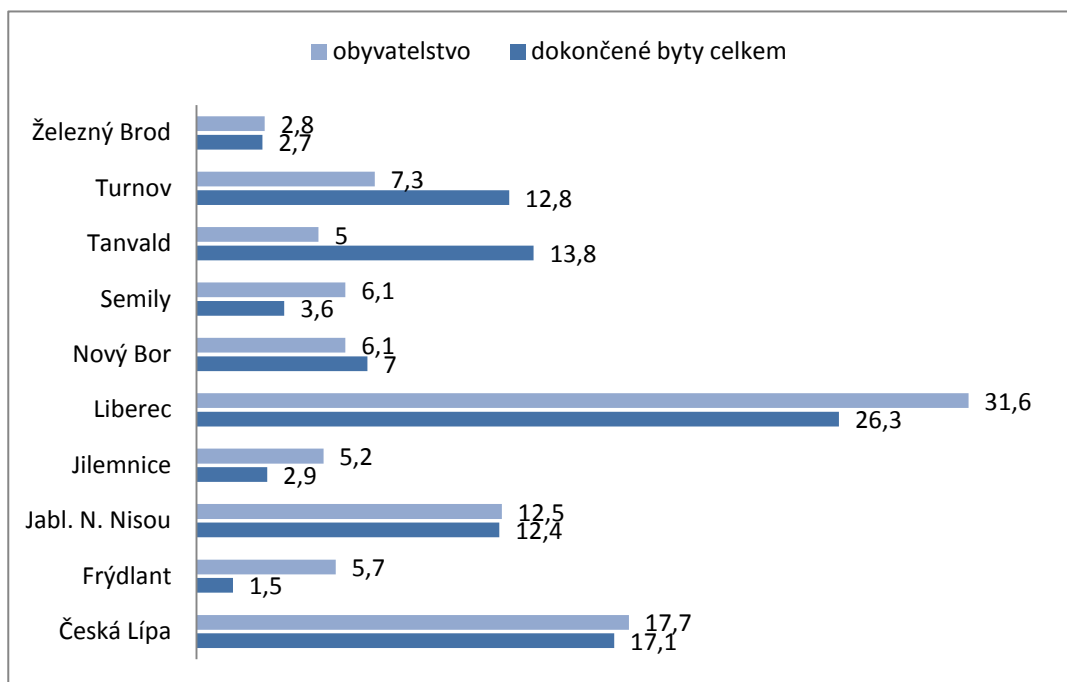
Z tohoto hlediska se nedá očekávat výrazné zlepšení, jelikož v počtu dokončených bytů v posledních letech je ORP Frýdlant nejhorší v celém LK (viz tab. č. 9) . Data vypovídají pouze o počtu dokončených bytů, ne už k jakému účelu byly vystavěny.

Tab. č. 9 - Dokončené byty v jednotlivých ORP Libereckého kraje v letech
2002-2007

	Dokončené byty celkem (2002-2007)	Podíl na kraji [%]
Kraj	6797	100%
ORP:		
Česká Lípa	650	9,6
Frýdlant	130	1,9
Jabl. N. Nisou	894	13,2
Jilemnice	462	6,8
Liberec	2493	36,7
Nový Bor	306	4,5
Semily	354	5,2
Tanvald	684	10,1
Turnov	650	9,6
Železný Brod	174	2,6

Zdroj dat : ČSÚ, 2007

Graf. č. 3 - Podíl ORP na celkovém počtu dokončených bytů a obyvatelstva v LK
v roce 2007

Zdroj dat : ČSÚ, 2007

Na Frýdlantsku probíhá zdaleka nejmenší výstavba v celém kraji. ČSÚ to opět přisuzuje špatné socioekonomické situaci v této oblasti. ORP Frýdlant v roce 2007 podílel na počtu obyvatel v kraji necelými šesti procenty, ale na výstavbě bytů v témže roce pouhým 1,5%, což je opět nejméně v kraji.

8.3 Jednotlivé obce

Pro porovnání sídelní struktury v současnosti nám může posloužit daleko více aspektů než pro porovnání v minulosti. Tam se pro porovnání použily pouze objektivní ukazatelé kvantity (počet obyvatel a domů). V současnosti se dá struktura porovnat například na počtu bytových domů v obci. Jedná se o objektivní pohled kvality, kdy obce s vyšším počtem bytových domů vypadají spíše jako město. Dále se dá porovnat rychlost výstavby v jednotlivých obdobích, jelikož dle Hudečkové (2006) se městská sídla vyvíjejí dynamičtěji než ta venkovská.

8.3.1 Domovní a bytový fond

Pro tento účel nám nejlépe poslouží data z Českého statistického úřadu (ČSÚ, 2011). Nejucelenější přehled ale najdeme ve výsledku ze Sčítání domů, lidí a bytů v roce 2001 (SDLB, 2001). Jedná se tak tedy o deset let stará čísla, ale i ta mají určitou vypovídající hodnotu. Novější data pro porovnání by měla být známa z letošního SDLB 2011, ta však v době psaní této práce ještě nebyla uveřejněna. Atributy, které jsou porovnávány jsou rodinné a bytové domy.

ČSÚ charakterizuje rodinný dům jako stavbu pro bydlení, která svým stavebním uspořádáním odpovídá požadavkům na rodinné bydlení. Více než polovina obytné plochy a prostorů je určena k bydlení. Vlastnictví domu není rozhodující. Dále může mít maximálně tři samostatné byty, dvě nadzemí a jedno podzemní podlaží a podkroví.

Bytový dům je také stavba určená pro bydlení. Je zde více bytů, zpřístupněných ze společné chodby či schodiště. Nejde však o rodinný dům. Na rozdíl od rodinných domů zde není počet podlaží určující. Jedná se převážně o panelové či činžovní domy, nebo např. vily, které nesplňují podmínky rodinného domu.

Jako období jejich výstavby je považováno to období, v kterém byl předán do užívání, byl tzv. zkolaudován.

Frýdlant (7514 obyvatel)

Domovní fond

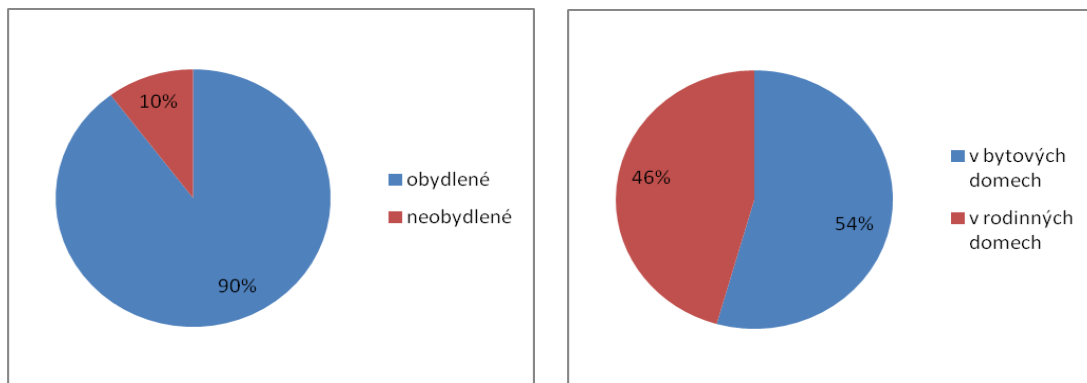
Ve Frýdlantu, tedy největším z vybraných obcí bylo k roku 2001 zaznamenáno 1352 domů. Z toho jich je 1193 obydlených. Je zde 1012 rodinných domů a 154 bytových domů (15,2%). Nejvíce jich pochází z let do roku 1919. Další domy postavené v obdobích 1920 - 1945, 1946 - 1980 a 1981 - 2001 jsou zastoupeny zhruba v podobném množství. Vždy okolo 250 nových domů. V období po 1. světové válce to bylo 246 domů (průměr 9,8 nových domů na rok), po 2. světové válce 237 (7 domů/rok) a po roce 1981 přibýlo 273 domů (13,7 domů/rok). (ČSÚ, 2001) Je tedy vidět, že poválečná léta jsou roky s nejmenší intenzitou výstavby. Je to dáno zejména tím, že byly spíše doosídlovány objekty, které byly před a během války vykliděny. V letech po roce 1981 je možné pozorovat téměř dvojnásobný počet nových domů za rok. To souvisí se změnou režimu a s tím, že spousta lidí chtělo začít bydlet ve svém.

Bytový fond

Ve Frýdlantu se nachází celkem 3018 bytů. Z toho jich je 269 neobydlených, což činí 8,9% bytové zástavby. V bytových domech se bytů nachází více (1479), kdežto v rodinných domech 1240. V celkovém počtu bytů jsou také evidovány byty obydlené přechodně (15) a byty sloužící k rekreaci (90). Byt obydlený přechodně je podle ČSÚ takový byt, který slouží pouze k přechodnému bydlení (dojížděka do práce, školy apod.) a nesmí tam žít žádná trvale bydlící osoba. Mezi neobydlené byty patří i byty dosud neobsazené v kolaudovaných domech a byty dočasně uvolněné k jiným účelům než k bydlení. (ČSÚ, 2001)

Graf č. 4 - Podíl obydlených a neobydlených domů ve Frýdlantu

Graf č. 5 - Zastoupení počtu bytů v jednotlivých typech domů ve Frýdlantu

Zdroj : SDLB 2001

Hejnice (2704 obyvatel)

Domovní fond

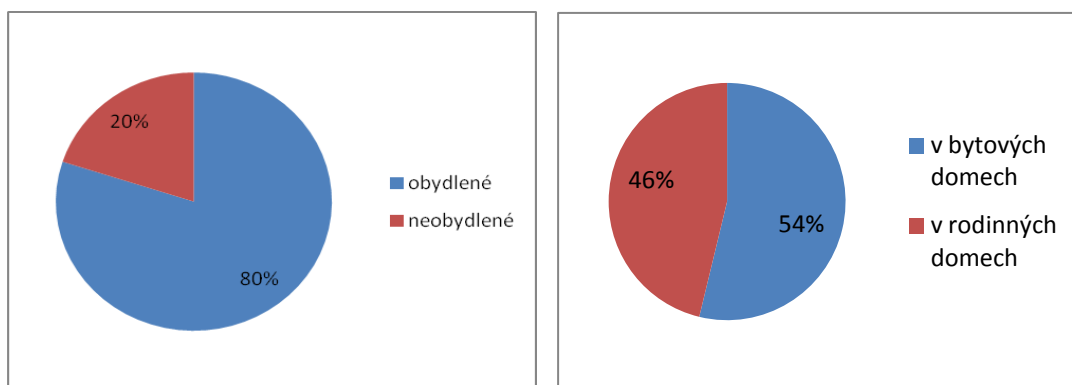
V Hejnicích, v nejmenší obci co do počtu obyvatel, bylo k roku 2001 evidováno 595 domů, z toho 476 obydlých. Rodinných domů je z toho 406 a bytových 60. Je zde tedy 12,6% bytových domů. Nejvíce jich opět pochází z období do roku 1919. V období po roce 1981 zde bylo vystavěno 143 nových domů, tedy 7,15 za rok. Výstavba v předchozích letech byla daleko slabší. Roky 1920 - 1945 zaznamenaly 80 domů (3,2 domů/rok), období 1946 - 1980 dokonce jen 76 domů (2,2/rok).

Bytový fond

V Hejnicích se nachází celkem 1154 bytů, z toho 137 neobydlých, což je 11,9% ze všech bytů na území obce. V bytových domech jich je 541 a v rodinných 465. Bytů sloužících k rekreaci je zde 76 a přechodně obydlých 9.

Graf č. 6 - Podíl obydlých a neobydlých domů v Hejnicích

Graf č. 7 - Zastoupení počtu bytů v jednotlivých typech domů v Hejnicích

Zdroj : SDLB 2001

Nové Město pod Smrkem (4018 obyvatel)

Domovní fond

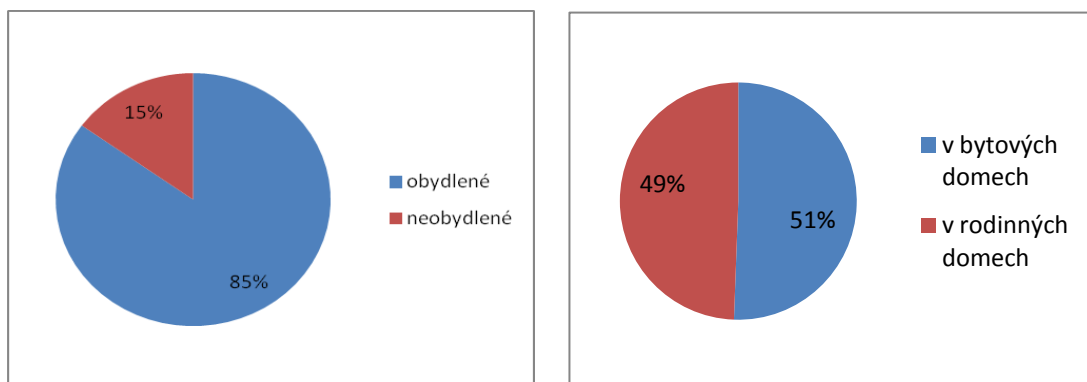
V Novém Městě pod Smrkem se nachází 865 domů, z toho 735 obydlených. Rodinné domy jsou zde v počtu 640 a bytových je zde 76. Bytových je zde tedy 11,9%. Opět je jich zde nejvíce z období do roku 1919. V období po roce 1920 tu vzniklo 98 nových domů (2,2/rok), po roce 1945 vzniklo 146 nových (4,3 domů/rok) a po roce 1980 je evidováno 167 nových, tedy 8,4 domů/rok. Nejsilnější výstavba zde probíhala tak jako všude po roce 1980.

Bytový fond

Nachází se zde celkem 1574 bytů a z toho jich je 174 neobydlených, tedy rovných 11%. V bytových domech jich je 692, v rodinných pak 676. Bytů pro rekreaci je zde 83 a přechodně obydlených 5.

Graf č. 8 - Podíl obydlených a neobydlených domů v Novém Městě pod Smrkem

Graf č. 9 - Zastoupení počtu bytů v jednotlivých typech domů v Novém Městě pod Smrkem

Zdroj : SDLB 2001

Raspenava (2487 obyvatel)

Domovní fond

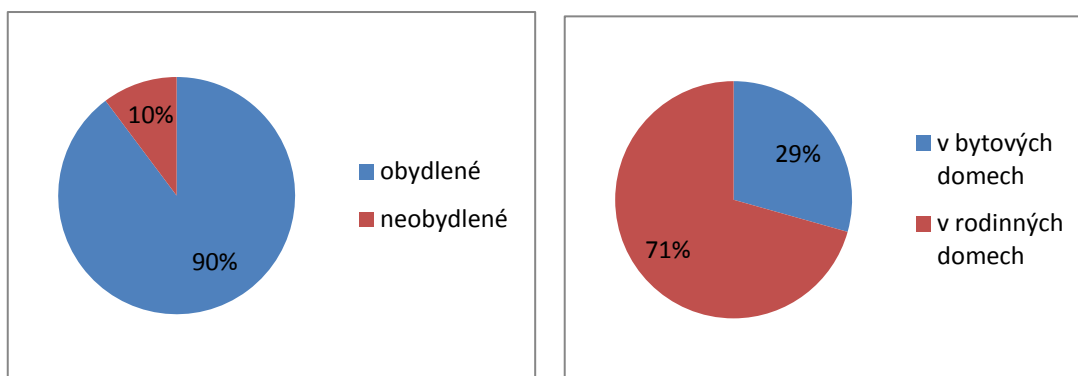
V Raspenavě je celkem 713 domů, z toho 640 obydlených. Je zde 578 rodinných domů a 44 bytových. Je zde tedy 7,6% bytových domů, nejméně ze všech vybraných obcí. Do roku 1919 jich zde bylo postaveno 274, po roce 1920 to bylo 105 domů(4,2/rok), po roce 1945 to bylo 119 domů(3,5/rok) a o roce 1981 vzniklo 135 domů(6,8/rok)

Bytový fond

Je zde celkem 1058 bytů, z toho 107 neobydlených, což je 10,1%. V bytových domech je 274, v rodinných pak 659 bytů. Bytů pro rekreaci zde najdeme 30 a přechodně obydlených 4.

Graf č. 10 - Podíl obydlených a neobydlených domů v Raspenavě

Graf č. 11 - Zastoupení počtu bytů v jednotlivých typech domů v Raspenavě

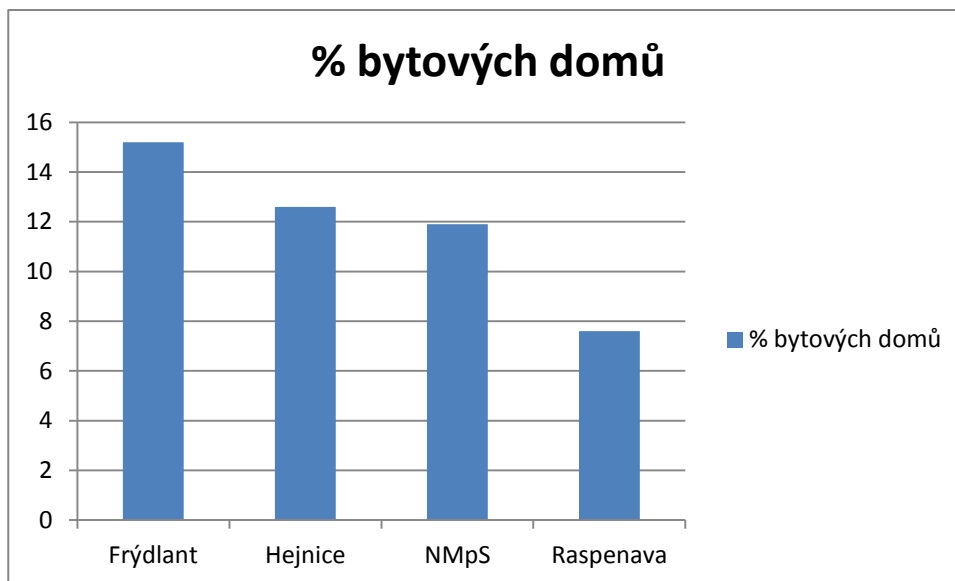
Zdroj : SDLB 2001

Tab. č. 10 - Domovní a bytový fond ve vybraných obcích

Obec	Počet obyvatel	% bytových domů	Počet bytů	% bytů k rekreaci
Frýdlant	7514	15,2	3018	2,99
Hejnice	2704	12,6	1154	6,59
NMpS	4018	11,9	1574	5,27
Raspenava	2847	7,6	1058	2,84

Zdroj: SDLB, 2001

Graf č.12 - Množství bytových domů ve vybraných obcích

Zdroj: SDLB, 2001

Z tabulky č. 9 je vidět, že procento bytových domů v obci je dáno také historicky. Raspenava sloužila jako zemědělská obec, a proto zde není tak vysoký podíl bytových domů jako v jiných obcích. Je to tím, že lidé měli své vlastní rodinné domy a k tomu přilehlé usedlosti. Zbývající obce měly hlavně obytný charakter, a proto je zde vyšší procento zastoupení bytových domů.

Neobydlených bytů je ve všech obcích zhruba stejně, a to kolem deseti procent. Jako neobydlený byt ČSÚ vyčleňuje takové, které jsou zkolaudované a přesto neobsazené, dále byty v rekreačních chalupách nevyčleněných z bytového fondu, nebo byty uvolněné k jiným účelům než k bydlení.

Nejdynamičtějším vývojem od roku 1920, co se výstavby nových domů týče, prošel Frýdlant. Do roku 2001 zde bylo v průměru vystavěno 10 domů za rok. V jiných obcích se čísla nově vystavěných domů pohybovala okolo 4,5 domů za rok. Je to dáno stoupajícím počtem obyvatel ve všech obcích. Index vývoje počtu obyvatel ve Frýdlantu za období od roku 1921 do roku 2001 je 122%, v Hejnicích 103%, v Novém Městě pod Smrkem 93% a v Raspenavě pouze 67%. Je proto odpovídající, že ve Frýdlantu bylo postaveno nejvíce domů, jelikož zde přibýlo nejvíce obyvatel. U Raspenavy je úbytek obyvatel dán zejména vylidňováním osad, které se později k Raspenavě připojily a v té době už neměly tolik obyvatel jako při sčítání roku 1921.

Nízké procento bytů určených k rekreaci ve Frýdlantu nám dává možnost hovořit o Frýdlantu jako o obci s převážně obytnou funkcí. Za rekreací se tak nedojíždí sem, ale právě odsud. Raspenava má více než dvakrát méně rekreačních bytů, a to i přesto, že to jsou obce se stejným přírodním potenciálem, ležící zhruba ve stejné vzdálenosti od větších center osídlení (Liberec, Frýdlant). Je to dáno jejich historickým vývojem, kdy Raspenava plnila funkci zemědělskou a lidi sem nic nelákalo. Hejnice oproti tomu byly důležitým poutním místem (díky chrámu Navštívení Panny Marie - viz obr. č. 6) a to bylo impulzem pro zřízení rekreačních objektů.

Obr.č. 8 - Největší turistické lákadlo Hejnic - chrám Navštívení Panny Marie

Zdroj : http://www.mestohejnice.cz/galerie/49750_135_92.jpg

Podle Fialové s Vágnerem (2005) má vyšší intenzita druhého (rekreačního) bydlení pozitivní rysy pro periferní oblasti. Hlavně ve stabilizaci sídelní soustavy. Druhé bydlení vede k snižování depopulace krajiny a k zachovávání architektonických hodnot objektů i kulturní krajiny. Jedním z trendů současnosti je totiž přeměna druhého bydlení na bydlení sezónní a trvalé. (FIALOVÁ, VÁGNER, 2005) Jelikož je Frýdlantsko jako periferní oblast bráno, bylo by dobré, aby se i Raspenava pokusila nalákat do své obce rekreanty a zvýšila tím počet obyvatel, jelikož jejich počet zde ubývá. (viz. tab. č. 5)

8.3.2 Další ukazatele sídelní struktury v současnosti

Kromě výše zmíněných ukazatelů, kterými byly počty obyvatel a domů je mnoho dalších pohledů na to jak vymezit venkovské sídlo od městského. Jedná se o objektivní vymezení kvality (např. počet zařízení občanské vybavenosti), kvantitativní (např. podíl obyvatel pracujících v zemědělství), nebo o pohled autora na dané území.

Zajímavým faktem je, že při pohledu na dnešní počet obyvatel je vidět, že největší z pozorovaných obcí, co se rozlohy týče mají nejméně obyvatel.

Tab. č. 11 - Poměr rozlohy obce na jednoho obyvatele

OBEC	Výměra v ha	Počet obyvatel	Ha/obyv.
Frýdlant	3162	7590	0,4
Hejnice	3819	2813	1,4
NMpS	2893	3884	0,7
Raspenava	4122	2849	1,44
Liberec	10610	101865	0,1

Zdroj : ČSÚ, 2011

Zatímco v nesporném městě i podle subjektivního pohledu jako je Liberec přísluší každému obyvatele 0,1 hektaru, ve městech typu Raspenava či Hejnice už je to přes jeden hektar na osobu. Takováto města pak působí spíše vesnickým dojmem, díky jejich rozvolněné zástavbě. (viz obr. 11 a 12) To tak může být dalším pohledem na hodnocení.

Při pohledu na obce z leteckých snímků Hejnice i Raspenava působí na pozorovatele jako vesnické sídlo. Kdežto Frýdlant a Nové Město pod Smrkem se svým vzhledem přibližují podobě měst daleko více, díky své souvislejší a "organizovanější" zástavbě. (viz obr. č. 9 a 10)

Obr. č. 9 - Letecký pohled na Frýdlant

Zdroj: <http://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

Obr. č. 10 - Letecký pohled na Nové Město pod Smrkem

Zdroj: <http://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

Obr. č. 11 - Letecký pohled na Raspenavu

Zdroj: <http://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

Obr. č. 12 - Letecký pohled na Hejnice

Zdroj: <http://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

Podobným měřítkem také může být podíl zastavěné plochy vzhledem k celkové rozloze katastrálního území. Podle statistik z MOS (2010) má největší podíl zastavěné plochy Frýdlant (2,6%), poté Nové Město pod Smrkem a Raspenava (shodně 1,3%) a nejméně mají Hejnice (0,7%).

Dalším z možných hledisek, jak vymezit venkovské sídlo od městského, je podle Binka a kol. (2007, str. 23) hledisko ekonomické, konkrétněji podíl pracujících

obyvatel v zemědělství. Podle výpočtů z MOS (2010) pracuje nejvíce obyvatel v zemědělství v obcích Hejnice a Raspenava. (okolo 10% z celkového počtu pracujících). Kdežto v obcích Frýdlant a Nové Město pod Smrkem je toto číslo okolo 5%. I z tohoto pohledu se tak potvrzují výše zmíněné důvody o tom, která sídla působí "vesničtější" dojmem.

Z hlediska občanské vybavenosti je na tom nejlépe Nové Město pod Smrkem, následováno Frýdlantem, Hejnicemi a Raspenavou. Mezi objekty občanské vybavenosti byly v MOS 2010 zařazeny kulturní, školní, sportovní, zdravotnická a sociální zařízení sloužící občanům. Těch má nejvíce samozřejmě největší množství Frýdlant, ale pro lepší porovnání je přepočten počet obyvatel na jedno občanské zařízení. (viz tab. č. 12)

Tab. č. 12 - Počet obyvatel na jeden objekt občanské vybavenosti

	Počet obyvatel	Počet objektů občanské vybavenosti	Počet obyvatel na jeden objekt
Frýdlant	7590	63	120
Hejnice	2813	23	122
NMpS	3884	37	105
Raspenava	2849	22	130

Zdroj: ČSÚ, 2011

8.4 Další činitelé sídelní struktury

Je mnoho dalších faktorů, které ovlivňují sídelní strukturu v daném území. Mnoho z nich ČSÚ poskytuje jen v rámci celých ORP. Necharakterizuje tak přímo vybrané obce, ale celé Frýdlantsko jako celek, což má také svou vypovídající hodnotu. Dle RURÚ (2010) je Frýdlantsko vymezeno jako specifická oblast a to díky slabě rozvinutému ekonomickému a sociálnímu pilíři. Dále pak díky velmi omezené dopravní dostupnosti.

8.4.1 Nezaměstnanost

Frýdlantsko je dle MPSV (2010) z hlediska nezaměstnanosti nejproblematictějším územím okresu Liberec již od počátku devadesátých let. Jako nejdůležitější příčiny udává, že za celých zhruba dvacet let se nepodařilo zacetit velké úbytky pracovních míst, které zde po roce 1989 způsobil útlum textilního průmyslu a zemědělství. Oblast dle něj trpí „geografickou izolací“ (ze tří stran Polsko, propojení mezinárodních ekonomických aktivit prakticky žádné, ze čtvrté strany hřeben Jizerských hor). I dopravní obslužnost považuje za nedostatečnou, jelikož oblast leží mimo hlavní dopravní tahy. Oblast dělí na dva mikroregiony - Frýdlantsko a Novoměstsko a udává stručné příčiny nezaměstnanosti.

Frýdlantsko

- Míra nezaměstnanosti je 17,0 %.
- Ztrátou pro mikroregion je odchod firem Knorr Bremse z Hejnic do Liberce, Steinel Elektronik z Raspenavy do ciziny a zrušení závodu SLEZANu Frýdek-Místek ve Frýdlantu.
- Hlavní zaměstnavatelé v průmyslu: Lucas Varsity s.r.o. Frýdlant (307), DAMINO CZ s.r.o. (výroba stolního a ložního prádla, 137), NOVUS Česko s.r.o. Raspenava (zpracování a montáž kovových a plastových výrobků, 137), Frýdlantské strojírny – Rasl a syn a.s. Frýdlant (výroba průmyslových sušáren, 85), Thermolast a.s. Dětrichov (díly pro

automobilový průmysl, 125), W. Wülfig CZ s.r.o. Raspenava (výroba ložního prádla, 132), JUTA a.s. Višňová (šití velkoobjemových vaků, 96).

- Hlavní zaměstnavatelé mimo průmysl: Nemocnice Frýdlant (215).

Zdroj: MPSV, 2010

Novoměstsko

- Míra nezaměstnanosti je 19,0 %.
- Mikroregion je dosud těžce postižen zrušením výroby v bývalém závodě firmy Textilana v Novém Městě pod Smrkem, která zde byla dominantním zaměstnavatelem. Rozsáhlý areál nebyl přes různé přísliby dosud oživen, chátrá a má charakter typu brownfield, o který nemá nikdo zájem.
- Hlavní zaměstnavatelé v průmyslu: CiS SYSTEMS s.r.o. v Novém Městě – Ludvíkově (324).
- Hlavní zaměstnavatel ve službách: Lázně Libverda a.s.(102).

Zdroj: MPSV, 2010

Tab. č. 13 - Nezaměstnanost v obcích ORP Frýdlant v letech 2001 - 2010

Název obce	Míra nezaměstnanosti (%) k 31. 12.										
	původní metodika					nová metodika ¹					
	2001	2002	2003	2004	2005	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bílý Potok	16,2	16,2	18,2	15,5	21,6	19,9	18,2	14,9	14,2	20,9	18,9
Bulovka	18,9	23,3	27,5	25,5	26,0	25,2	22,3	17,2	15,7	20,3	24,3
Čemoušy	21,8	20,0	21,8	31,5	29,7	27,9	21,2	22,4	23,0	20,0	25,5
Děčňov	12,3	16,6	17,5	18,5	16,3	16,0	16,0	13,2	10,8	14,5	22,8
Doňčín-Rasnice	18,3	17,6	19,1	15,6	14,1	14,1	13,4	8,4	12,6	17,2	11,8
Frýdlant	10,6	12,3	13,6	12,9	12,9	12,3	11,6	10,1	9,9	15,6	14,5
Habartice	6,6	13,6	16,9	17,4	18,6	18,6	12,4	8,3	9,5	16,1	13,2
Helnice	11,0	11,9	14,3	14,0	13,0	12,6	11,7	9,7	11,8	15,0	12,4
Heřmanice	13,6	17,5	20,4	10,7	11,7	10,7	13,6	8,7	8,7	23,3	20,4
Horní Rasnice	25,7	31,0	18,6	22,1	23,9	23,0	27,4	23,9	16,8	29,2	25,7
Jindřichovice pod Smrkem	17,3	24,2	29,4	26,6	21,4	18,5	23,0	16,9	19,8	20,6	18,5
Krásný Les	14,6	15,7	12,6	13,6	14,6	13,1	15,2	15,2	11,1	19,2	16,2
Kunatice	17,0	21,4	20,4	21,4	16,0	15,0	10,7	13,6	10,7	17,5	17,5
Lázně Libverda	14,2	12,6	14,6	16,2	15,4	15,0	10,9	10,5	9,7	13,4	13,4
Nové Město pod Smrkem	14,9	17,1	20,6	20,3	18,7	17,8	15,7	12,1	13,9	20,1	17,3
Pertoltice	11,3	17,0	22,6	27,4	17,9	17,0	20,8	14,2	14,2	26,4	25,5
Raspenava	16,2	17,1	19,3	18,7	18,0	17,5	15,6	12,9	14,9	20,2	19,8
Višňová	16,5	19,0	16,7	15,6	15,2	14,7	12,8	11,5	11,3	17,1	19,3

Zdroj: MPSV, 2010

¹ V průběhu roku 2004 zavedlo MPSV novou metodiku výpočtu míry registrované nezaměstnanosti. Makroekonomický rámec je založen na časové řadě podle původní metodiky. Nový způsob výpočtu nemění ekonomickou podstatu jevu. (MFCR, 2004)

V rámci ORP mají vybrané obce, až na Raspenavu, vcelku relativně nízkou nezaměstnanost. (viz tab. 11). V porovnání se zbylými obcemi okresu Liberec je situace hodně špatná. Podle ČSÚ (2010) byla průměrná nezaměstnanost v rámci ČR na konci roku 7,7%. V ORP Frýdlant se této hodnotě zdaleka nepřiblížila ani jedna obec. Naopak téměř ve všech obcích byla nezaměstnanost v tu dobu minimálně dvojnásobná. Ve většině obcích libereckého ORP ji také překročily, ne však tak výrazně jako na Frýdlantsku. Pohybovaly se zde okolo deseti procent (podle výpočtů z dat MPSV přesně 11,9%). Příčiny vysoké nezaměstnanosti jsou popsány již výše pomocí charakteristiky regionu dle MPSV (2010).

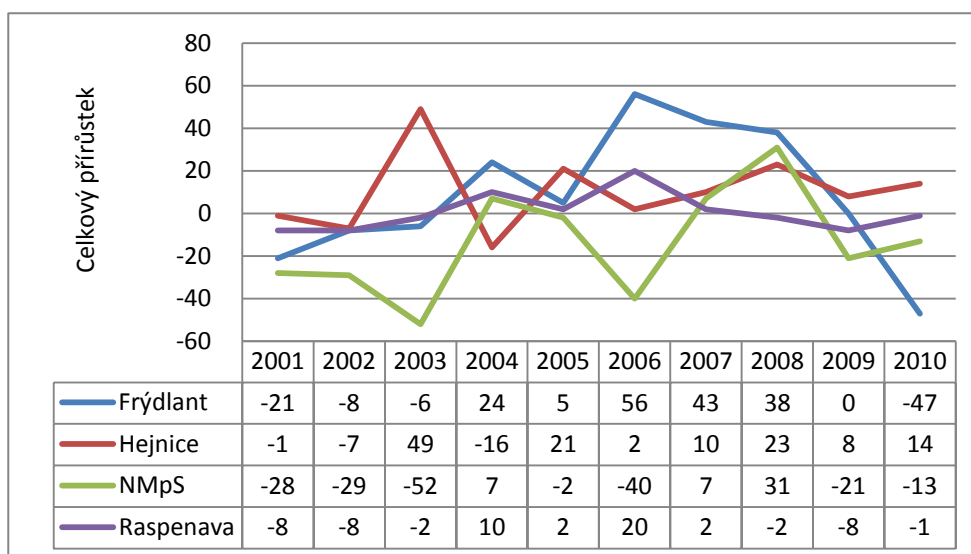
8.4.2 Územní změny celkovým přirozeným přírůstkem

Tab. č. 14 - Přírůstek obyvatel v jednotlivých obcích

OBEC	PŘÍRŮSTEK	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Frýdlant	celkový	-21	-8	-6	24	5	56	43	38	-	-47
	přirozený	17	-1	4	9	6	21	15	39	23	6
	stěhováním	-38	-7	-10	15	-1	35	28	-1	-23	-53
Hejnice	celkový	-1	-7	49	-16	21	2	10	23	8	14
	přirozený	1	3	2	3	1	1	4	6	11	8
	stěhováním	-2	-10	47	-19	20	1	6	17	-3	6
NMpS	celkový	-28	-29	-52	7	-2	-40	7	31	-21	-13
	přirozený	6	22	2	17	-1	-5	8	11	2	1
	stěhováním	-34	-51	-54	-10	-1	-35	-1	20	-23	-14
Raspenava	celkový	-8	-8	-2	10	2	20	2	-2	-8	-1
	přirozený	-11	2	-	24	-9	19	13	4	-6	-1
	stěhováním	3	-10	-2	-14	11	1	-11	-6	-2	-

Zdroj: ČSÚ, 2011

Graf č. 13 - Vývoj celkového přírůstku v jednotlivých obcích v letech 2001 - 2010

Zdroj: ČSÚ, 2011

Z hlediska celkového přírůstku obyvatel od posledního SLDB 2001 jsou na tom dlouhodobě nejlépe Hejnice a Frýdlant. Hejnice mají z deseti sledovaných hodnot celkově sedmkrát, Frýdlant šestkrát kladný přírůstek obyvatel. Ten je zde způsoben jak přirozeným přírůstkem obyvatel, tak i stěhováním. Zatímco

přirozený je u obou obcí po celou dobu kladný (jediná výjimka je Frýdlant v roce 2002), přírůstek stěhováním je značně nevyrovnaný. Jsou velké výkyvy mezi jednotlivými roky. Zatímco v Hejnicích je poslední roky trend stěhování kladný, ve Frýdlantu naopak záporný.

V Raspenavě a Novém Městě pod Smrkem ve sledovaném území celkový přírůstek většinu času klesal. V Raspenavě to je 6 roků z 10, v Novém Městě dokonce 7. A to i přesto, že i v těchto obcích byl přirozený přírůstek obyvatel většinou kladný. Horší je to se stěhováním. Zatímco v Raspenavě se jedná o relativně malá čísla a nejsou záporná každý rok, v Novém Městě se jedná o relativně vysoká čísla a tento přírůstek zde byl za posledních 10 let kladný jen jednou! U těchto dvou obcí je to způsobeno přece jen o něco vyšší nezaměstnaností než u Hejnic a Frýdlantu, kde však nezaměstnanost také stoupla.

8.4.3 Dopravní infrastruktura

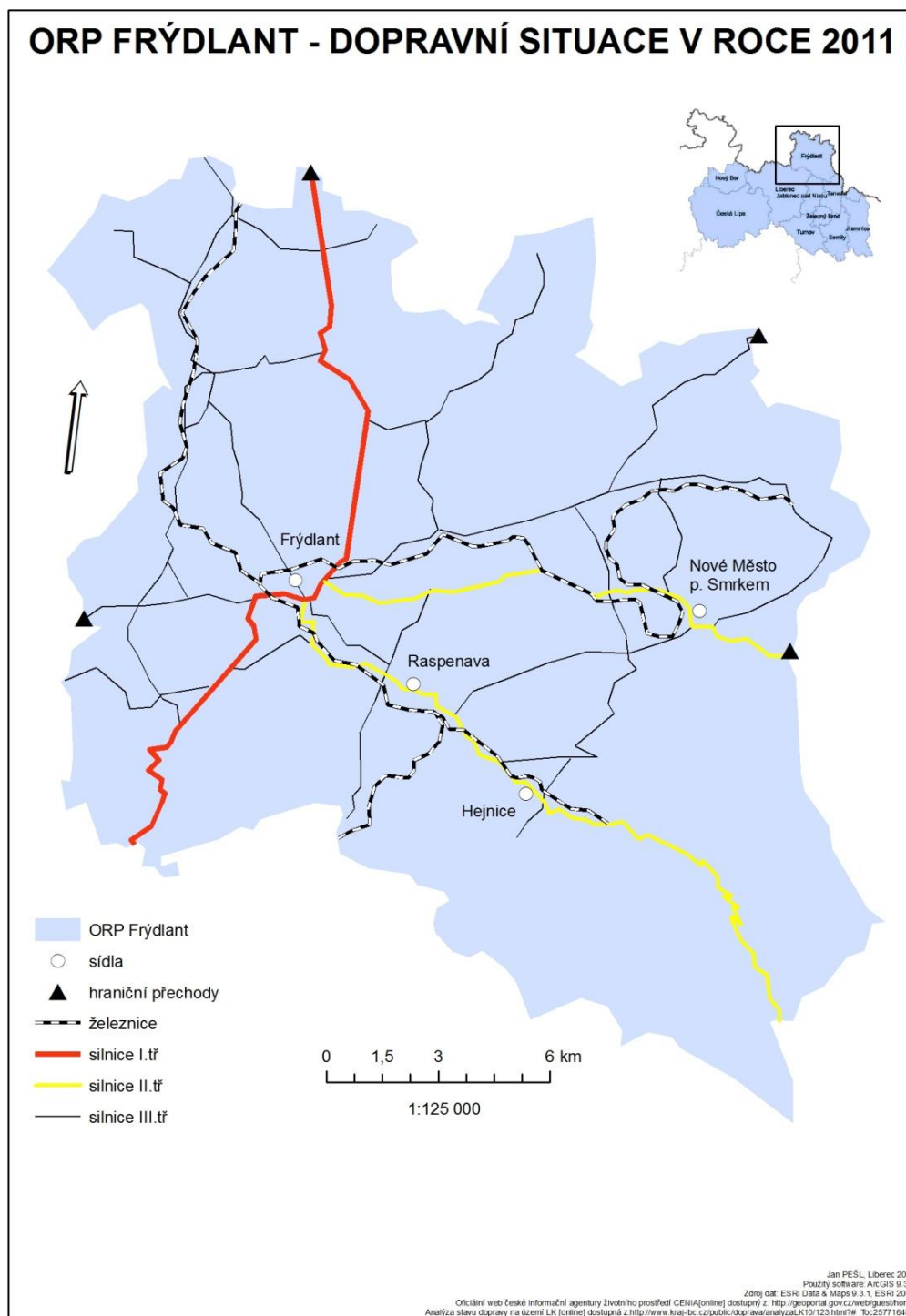
Přístup z vnitrozemí je do Frýdlantského výběžku zprostředkován silniční i železniční sítí. Silniční spojení je zprostředkováno po jedné silnici I.(I/13), II.(II/290). i III.(III/2904). třídy. Co se týče železnice, vede sem pouze jedna trať č. 037 z Liberce do Černous. Všechny tyto trasy však musí překonávat hřeben Jizerských hor. Dle ÚAP ORP Frýdlant (2010) se to významně projevuje na složitých výškových i směrových poměrech tras. To samozřejmě prodlužuje dojezdovou dobu do Liberce a ztěžuje úpravu silnic hlavně v zimních měsících.

Jediná silnice I. třídy na tomto území obsluhuje z vybraných obcí pouze Frýdlant. Jedná se o úsek Ústí nad Labem - Děčín - Nový Bor - Liberec - Frýdlant. Umožňuje tedy propojení Libereckého a Ústeckého kraje. Ve sledovaném úseku Liberec - Frýdlant - Habartice má přeshraniční charakter pro osobní i nákladní automobily, jelikož vede dále do polského Zawidowa. Zbylé vybrané obce leží na silnici druhé třídy. Ty mají doplňkový charakter a zpřístupňují větší sídelní celky Frýdlantska, kterými jsou právě vybrané obce. Významnější silnicí z nadregionálního hlediska je ta, která propojuje Frýdlant s Tanvaldem (leží na ní Hejnice i Raspenava). Ta funguje ovšem jenom v létě, jelikož v zimě je úsek uzavřen kvůli ztíženému průjezdu okolo vodní nádrže Souš. Zbytek obcí Frýdlantska je obsluhováno doplňkovými silnicemi III. třídy.

Co se týče obslužnosti železniční dopravou, ta je zajištěna ve všech vybraných obcích. Ovšem jen ve Frýdlantu a Raspenavě je to železnice celostátního významu vedoucí z Liberce do Černous, která je součástí trasy Praha - Turnov - Liberec - Frýdlant - Zgorzelec (Polsko). Je to jednokolejná, neelektrizovaná trasa, která však neodpovídá dopravním nárokům. Zbytek obcí je obslouženo železnicí regionálního významu. Trasy z Raspenavy do Bílého Potoka i z Frýdlantu do Jindřichovic pod Smrkem jsou slepými rameny. V současnosti mají nedostatečný technický stav a jsou ztrátové. (ÚAP ORP Frýdlant)

Z vybraných obcí má tak nejlepší dopravní obslužnost samozřejmě spádový Frýdlant. Ovšem ani ta není dostatečná. Celková dostupnost Frýdlantského výběžku je špatná. Díky komplikované silniční dopravě chybí kvalitní napojení na vnitrozemí i na polskou stranu. To nezlepšuje ani železnice, která na polskou dopravu také není dostatečně napojena a spojení s vnitrozemím komplikují její nedostatečné směrové poměry, které neumožňují vyšší rychlosti vlaků.

Obr. č. 13 - Dopravní situace ve Frýdlantském výběžku

9 VÝHLED DO BUDOUCNOSTI

Na Frýdlantsku v posledních letech ubývá počet obyvatel. Ubývat bude i nadále, nenastane-li výrazné zlepšení situace hlavně v socioekonomických ukazatelích a technické infrastruktuře. Problém není v tom, že by obyvatelstvo stárlo, jelikož přirozený přírůstek je ve vybraných obcích v kladných číslech. Problém je v tom, že se lidé stěhují pryč. V mnoha případech se stěhují hlavně za prací, jelikož je zde obrovská nezaměstnanost. Pokud ta se nezlepší, nedají se zde v nejbližších letech co se sídelní struktury týče očekávat jevy jako suburbanizace či urbanizace.

Při suburbanizaci se dle Ouředníčka (2002) jedná o jev, který přispívá k přeměně venkovského obyvatelstva a prostředí na městské, díky přesunu lidí a jejich aktivit z jádrového města do zázemí. Frýdlantsko však díky špatné dopravní situaci nemůže být bráno jako zázemí Liberce ani žádného jiného města. Samotný Frýdlant díky velké nezaměstnanosti a nedostatku pracovních míst nemá na to, aby jádrovým městem bylo. To že se zde suburbanizace očekávat nedá, není jen na škodu. Ta má totiž i své nevýhody. Dle Nováka (2011) se jedná například nárůst intenzity dopravy, či nedostatečnou kapacitou mateřských a základních škol, jelikož do zázemí se stěhují hlavně mladí lidé s dětmi.

Ve vybraných obcích není pozorován, a ani nelze očekávat v nejbližších letech, proces urbanizace, jelikož počet obyvatel v městech Frýdlantského výběžku klesá. A urbanizace spočívá v přesunu lidí z venkova do měst. (OUŘEDNÍČEK, 2011). Mírně stoupá jen v Hejnicích (viz kapitola Vývoj sídelní struktury ve vybraných obcích) a to lze jen těžko považovat za urbanizaci.

Liberecký kraj si je špatnou situací Frýdlantska vědom a tak ho zařadil do programu hospodářsky slabých oblastí (dále HSO). V něm stanovil 5 oblastí, kterým se chce věnovat (hospodářský rozvoj, infrastruktura, cestovní ruch, lidské zdroje, životní prostředí). Program vznikl roku 2004 a má být dokončen do roku 2013. Z hlediska dopravní infrastruktury má vést ke zlepšení propojení HSO s

Libereckým krajem a zahraničím, zvýšení mobility pracovních sil (snížit nezaměstnanost), napojit HSO na celostátní a mezinárodní silniční síť a zrekonstruovat silnice všech tříd. Z těch dalších, důležitých pro vývoj sídelní struktury si dal za cíl zvýšit hustotu obyvatel, snížit nezaměstnanost apod. Program sice už běží, ale dva roky před jeho plánovaným koncem je jasné, že se rozhodně nepodaří naplnit všechny cíle.

Počet obyvatel klesá (viz kapitola Vývoj sídelní struktury ve vybraných obcích), nezaměstnanost se nepodařilo snížit (viz kapitola Nezaměstnanost). Nepodařilo se zlepšit ani dopravní infrastrukturu. To je částečně způsobeno i tím, že oblast zasáhly v roce 2010 ničivé povodně. Proto byly opravovány stávající silnice, aby byla zajištěna základní obslužnost a logicky tak nezbyly peníze na naplnění plánů programu hospodářsky slabých oblastí. (Analýza stavu dopravy LK, 2010)

Některé cíle se však naplnit podařilo. A to zejména v oblasti technické infrastruktury. Například v některých částech Frýdlantu byl rozšířen plynovod a vodovod, bylo opraveno několik ulic a objektů občanské vybavenosti. (Město Frýdlant, 2011) V Novém Městě pod Smrkem se podařilo odstranit některé nevyužívané objekty, tzv. brownfields. Místo chátrající ubytovny tak zde byl vystavěn nový bytový dům. V Novém Městě pod Smrkem je také vidět patrná snaha o zvýšení turistického ruchu v této oblasti. Radnice totiž zadala požadavek na změnu územního plánu, aby se mohl vystavět rekreační a sportovní areál Smrk. (Nové Město pod Smrkem, 2011) Nakolik by však tato výstavba oblasti pomohla zůstává otázkou.

10 ZÁVĚR

Vývoj sídelní struktury sledovatelný na základě počtu obyvatel a domů lze pozorovat na tomto území od roku 1869. Od toho roku jsou systematicky sledovány údaje o počtu obyvatel a domů. To umožňuje porovnávat jednotlivé obce od prvního roku sčítání až po současnost. Pro porovnání vývoje byly vybrány 4 jediné obce se statutem města na tomto území. Nejedná se o stejně velké obce, proto byly pozorovány hlavně jevy relativní.

Co do indexu vývoje počtu obyvatel a domů, zažívaly obce v minulosti takřka totožný vývoj. Do 1. světové války obce vzkvétaly a zažívaly růst v obou pozorovaných hodnotách. Během válek obce nějaký výraznější vývoj samozřejmě nezažívaly. Ten přišel po 2. světové válce, kdy zde počet obyvatel začal opět růst. Rostl či stagnoval až do dob po politických změn v tehdejší Československu. Od té doby až do dnešních dnů počet obyvatel v obcích mírně klesá. Klesá zejména díky zápornému migračnímu saldu, jelikož přirozený přírůstek zde bývá ve většině případů kladný.

Současná podoba sídelní struktury mohla být porovnána z více pohledů než jen počet obyvatel a domů, jako tomu bylo u porovnání vývoje v minulosti. Porovnáno bylo zejména to, jestli obce se statutem města na tomto území skutečně jako města působí. Žije v nich sice přes 70% obyvatel, přesto celé Frýdlantsko působí venkovským dojmem.

Na území ORP Frýdlant se podle autora nachází pouze jedno město. Jedná se o Frýdlant, který je nejvýznamnějším spádovou obcí této oblasti. V množství ukazatelů se od ostatních obcí výrazně liší a v jejich případě se jedná spíše o venkovská sídla. Mají rozvolněnější zástavbu, menší procento bytových domů, horší vybavenost obcí službami, či více obyvatel zaměstnaných v zemědělství než právě Frýdlant. Nové Město pod Smrkem hlavně díky své vizuální podobě také působí jako město. To se však nedá říct o Hejnicích a Raspenavě. Potvrzuje se tak

tvrzení Perlína (1998), že i obec se statutem města může mít jednoznačný venkovský charakter, což se potvrdilo na základě většiny atributů (málo objektů občanské vybavenosti, nízká hustota zástavby katastru, či mnoho obyvatel pracujících v zemědělství) právě u Raspenavy.

Jelikož je zde absence většího počtu pracovních příležitostí, všechny obce sužuje vysoká nezaměstnanost. Ta je způsobena hlavně úpadkem průmyslových podniků po roce 1989. Od té doby se situace nezlepšuje. Pokud se zde v následujících letech neobjeví významný zaměstnavatel, Frýdlantsko a tím i všechny vybrané obce budou stále patřit mezi slabé hospodářské oblasti a příliv nových obyvatel se nedá očekávat.

Tomu všemu nepomáhá ani dopravní situace, která je v této oblasti na špatné úrovni. Díky špatné dopravní dostupnosti se jedná o odříznutou oblast od vnitrozemí, a proto se nedá očekávat, že by se jakákoliv z vybraných obcí mohla stát zázemím některému z větších měst (Liberec).

Nezlepší-li se nic z výše zmíněných důvodů, obyvatelé na celém Frýdlantsku i ve vybraných městech budou ubývat. Za tohoto předpokladu se bude šance na zlepšení situace stále zmenšovat.

Na závěr SWOT analýza pro Frýdlantsko z hlediska sídelní struktury a faktorů, které ji ovlivňují :

Tab. č. 15 - SWOT analýza Frýdlantska

SWOT ANALÝZA	
Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> • přirozená věková struktura • přírodní atraktivita okolí • blízké spojení se zahraničím 	<ul style="list-style-type: none"> • vysoká nezaměstnanost • špatná dopravní situace • mnoho neobydlených budov • nízká intenzita výstavby • periferní postavení v rámci kraje
Příležitosti	Hrozby
<ul style="list-style-type: none"> • rozvoj cestovního ruchu • čerpání dotací z programu na podporu HSO • množství stavebních pozemků 	<ul style="list-style-type: none"> • úbytek obyvatel • chátrání budov • riziko povodní

10 ZDROJE DAT

10.1 Tištěné

- ANDĚL, R. Počátky Frýdlantu; Valdštejnská epocha; Epocha Gallasů. In. *Frýdlantsko. Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*. Liberec : Nakladatelství 555, 2002., s. 36-40; 52; 55-64. ISBN 80-86424-18-9.
- ANDĚL, R.; KARPAŠ, R. a kol. *Frýdlantsko : Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*. Liberec : Nakladatelství 555, 2002. 240 s. ISBN 80-86424-18-9.
- BIMAN, S. V rámci říšské župy Sudety. In. *Frýdlantsko. Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*. Liberec : Nakladatelství 555, 2002., s. 136-143. ISBN 80-86424-18-9.
- BRESTOVANSKÝ, P ; STARÁ, M. Pravěké osídlení Frýdlantska. In. *Frýdlantsko. Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*. Liberec : Nakladatelství 555, 2002., s. 34-35. ISBN 80-86424-18-9.
- BRUNCLÍK, Z. Od války do války. In. *Frýdlantsko. Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*. Liberec : Nakladatelství 555, 2002., s. 112-136. ISBN 80-86424-18-9.
- ČIHÁKOVÁ, T; KOPECKÝ, J; Těžba lignitu na polské, Technická univerzita v Liberci, 2010
- DEMEK, J. a kol. *Geomorfologie českých zemí*. Praha : Academia, 1965. 336 s.
- FIALOVÁ, D.; VÁGNER, J. Druhé bydlení v periferiích oblastech. In. *Problémy periferních oblastí*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2005, s. 74-80. ISBN 80-86561-21-6
- FILIPOVÁ, D.; VINKLÁT, P.,D.; *Raspenava : město na Smědě*. Liberec : Nakladatelství 555, 2007, ISBN 80-86660-18-4
- Fond ONV Frýdlant (Státní okresní archiv v Liberci) navštíven dne 19. 10. 2011

- HONSA, I. Geologie Frýdlantska In. *Frýdlantsko : Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*. Liberec : Nakladatelství 555, 2002, s. 4-6. ISBN 80-86424-18-9.
- HUDEČKOVÁ, H.; LOŠŤÁK, M.; ŠEVČÍKOVÁ, A. *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*. Praha : ČZÚ, 2006. 193 s. ISBN 80-213-1413-3.
- KARPAŠOVÁ, M; KARPAŠ, R. Osvobození; Odsun Němců; Padesátá a šedesátá léta In. *Frýdlantsko : Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*. Liberec : Nakladatelství 555, 2002. s. 145-148; 150-154; 163-168. ISBN 80-86424-18-9.
- MELANOVÁ, M. Revoluční léta 1848-1849; Poslední čtvrtina 19. a počátek 20. století In. *Frýdlantsko : Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*. Liberec : Nakladatelství 555, 2002., s. 81-88. ISBN 80-86424-18-9.
- NOVÁK, J. Územní diferenciacie intenzity automobilové dopravy: současný stav a vývojová tendence. In. *Geografické rozhledy* 20. 2011, 3, s. 8-9. ISSN 1210-3004
- NUNVÁŘOVÁ, S. *Rozvoj venkova*. Brno : Masarykova univerzita, 2007. 211 s. ISBN 978-80-210-4314-5.
- OUŘEDNÍČEK, M. Suburbanizace v kontextu urbanizačního procesu. In. *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky*, 2002. Ústav pro ekopolitiku, Praha., s. 39-54. ISBN 80-901914-9-5.
- POŠTOLKA, V . Hydrografie, Klimatografie In. *Frýdlantsko : Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*. Liberec : Nakladatelství 555, 2002, s. 10-12. ISBN 80-86424-18-9.
- SVOBODA, M. Epocha Redernů In. *Frýdlantsko : Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*. Liberec : Nakladatelství 555, 2002., s. 43-48. ISBN 80-86424-18-9.
- TIMA, V. Nové Město pod Smrkem - historie hornického města. Děčín, 2010. Historická městská zástavba, s. 21 - 22, ISBN 978-80-254-8871-3

- VURSTA, P. Vývoj železniční dopravy. In. *Frýdlantsko : Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*. Liberec : Nakladatelství 555, 2002, s. 93-96. ISBN 80-86424-18-9.
- WURM, J.; KARPAŠ, R. Devadesátá léta In. *Frýdlantsko : Minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*. Liberec : Nakladatelství 555, 2002, s. 179-184. ISBN 80-86424-18-9.

10.2 Internetové

- BINEK, J. a kol. *Venkovský prostor a jeho oživení* [online]. Brno : Georgetown, 2007 [cit.2011-06-20]. Dostupné z WWW:
<www.mmr-vyzkum.cz/infobanka/DownloadFile/3725.aspx>.
- *Cenia* [online]. 2011 [cit. 2011-06-20]. Národní geoportál INSPIRE . Dostupné z WWW:
<<http://geoportal.gov.cz/web/guest/map>>.
- ČSÚ [online]. 2010 [cit. 2011-06-20]. Databáze demografických údajů za obce ČR. Dostupné z WWW:
<http://www.czso.cz/cz/obce_d/index.htm/cs/mistni-akcni-skupina/leader-na-frydlantsku.html>.
- ČSÚ [online]. 2001 [cit. 2011-06-20]. Sčítání lidu, domů a bytů 2001. Dostupné z WWW:
<<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/okresy/CZ0513>>.
- ČSÚ [online]. 2007 [cit. 2011-06-20]. Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. Dostupné z WWW:
<<http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/4128-04>>.
- ČSÚ [online]. 2007 [cit. 2011-06-20]. Rozmístění dokončené bytové výstavby . Dostupné z WWW:
<[http://www.czso.cz/xl/edicniplan.nsf/t/840033372A/\\$File/5182150905.pdf](http://www.czso.cz/xl/edicniplan.nsf/t/840033372A/$File/5182150905.pdf)>
- ČSÚ [online]. 2010 [cit. 2011-06-20]. Nezaměstnanost v oblastech ČR. Dostupné z WWW:
<[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/3E0046719C/\\$File/310110q452.xls](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/3E0046719C/$File/310110q452.xls)>.
- ČSÚ [online]. 2011 [cit. 2011-06-20]. Charakteristika správního obvodu obce s rozšířenou působností FRÝDLANT. Dostupné z WWW:
<http://czso.cz/xl/redakce.nsf/i/charakteristika_spravniho_obvodu_fr>.

- ČSÚ [online]. 2011 [cit. 2011-06-20]. MOS - Městská a obecní statistika. Dostupné z WWW:
<http://www.czso.cz/lexikon/mos_vdb.nsf/okresy/CZ0513/>.
- ČSÚ [online]. 2011 [cit. 2011-06-20]. Počet obyvatel v obcích k 1. 1. 2011. Dostupné z WWW:
<<http://www.liberec.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/1301-11>>.
- Frýdlant [online]. 2011 [cit. 2011-06-20] ÚP města Frýdlant. Dostupné z WWW:
<<http://www.mesto-frydlant.cz/cs/mesto-frydlant/uzemni-planovani/uzemni-plany.html>>
- Frýdlantsko [online]. 2011 [cit. 2011-06-20]. Leader na Frýdlantsku. Dostupné z WWW:
<<http://www.frydlantsko.cz/cs/mistni-akcni-skupina/leader-na-frydlantsku.html>>
- CHKO Jizerské hory [online]. 2011 [cit. 2011-06-20] Dostupné z WWW:
<<http://www.jizerskehory.ochranaprirody.cz>>
- Liberecký kraj [online]. 2010 [cit. 2011-06-20]. Rozbor udržitelného rozvoje území. Dostupné z WWW:
<<http://oupsr.kraj-lbc.cz/getFile/case:show/id:83411>>.
- Liberecký kraj [online]. 2011 [cit. 2011-10-20]. Povodňový portál Libereckého kraje Dostupné z WWW:
<http://maps.kraj-lbc.cz/mapserv/dpp/dokumenty/hydrologie.htm#hydr_udaje_toky>
- Liberecký kraj [online]. 2006 [cit. 2011-06-20]. Program rozvoje hospodářsky slabé oblasti Frýdlantsko. Dostupné z WWW:
<www.kraj-lbc.cz/public/orlk/zaverecny_kompilat_c0b0f3790c.pdf>.
- Liberecký kraj [online]. 2007 [cit. 2011-06-20]. Zásady územního rozvoje Libereckého kraje. Dostupné z WWW:

- <<http://oupsr.kraj-lbc.cz/page2416/Uzemne-planovaci-dokumenty-kraje/Zasady-uzemniho-rozvoje-Libereckeho-kraje>>.
- *Liberecký kraj* [online]. 2008 [cit. 2011-06-20]. Územně analytické podklady Libereckého kraje. Dostupné z WWW:
<<http://oupsr.kraj-lbc.cz/page2416/Uzemne-planovaci-dokumenty-kraje/Uzemne-analyticke-podklady-Libereckeho-kraje/Dokumentace-UAP-LK>>.
 - MAŘÍKOVÁ, P. *Malé obce - sociologický pohled* [online]. Praha : ČZÚ, 2004 [cit. 2011-06-20]. Dostupné z WWW:
<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/odbor/reforma/priloh_1.pdf>.
 - *Město Frýdlant* [online]. 2010 [cit. 2011-06-20]. Územně analytické podklady pro správní obvod obce s rozšířenou působností Frýdlant . Dostupné z WWW:
<<http://www.mesto-frydlant.cz/cs/mesto-frydlant/uzemni-planovani/uzemne-analyticke-podklady.html>>.
 - *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2004 [cit. 2011-06-20]. Trh práce a mzdy. Dostupné z WWW:
<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/konvergen_programy_12547.html>.
 - *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2010 [cit. 2011-06-20]. Analýza vývoje na trhu práce v okrese Liberec za rok 2009. Dostupné z WWW:
<http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/lbk/kop/liberec/statistiky/zprava_za_rok_2009.doc>.
 - NEJEZCHLEB, J. *Socioekonomická analýza města Frýdlant v Čechách* [online]., 2008. 67 s. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita Brno. Dostupné z WWW:
<http://is.muni.cz/th/137404/esf_b/Nejezchleb_BP.doc?lang=en>.
 - *Nové Město pod Smrkem* [online]. 2011 [cit. 2011-06-20] ÚP města Nové Město pod Smrkem. Dostupné z WWW:
<http://www.nmps.cz/uzemni_plan.php>

- PERLÍN, R. *Venkov; typologie venkovského prostoru* [online], 1998 [cit. 2011-06-20]. Dostupné z WWW:
<<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/odbor/reforma/perlin.pdf>>.
- PODZIMKOVÁ, J.; VAŠKO, T. *Liberecký kraj : Podklady pro rozbor udržitelného rozvoje území* [online]. 2010 [cit. 2011-06-20]. Dostupné z WWW:
<<http://www.kraj-lbc.cz/public/oupsr/PRURU.pd>>.

11. SEZNAM GRAFICKÝCH PŘÍLOH, TABULEK A GRAFŮ

11.1 Obrázky

- Obr. č. 1 - Poloha ORP Frýdlant v rámci LK
- Obr. č. 2 - ORP Frýdlant - přehledová mapa polohy vybraných obcí
- Obr. č. 3 - Příklad vesnické obce - Raspenava
- Obr. č. 4 - Příklad rastrově uspořádaného města - Nové Město pod Smrkem
- Obr. č. 5 - Index vývoje počtu obyvatel ve vybraných obcích v letech 1869-2011
- Obr. č. 6 - Centra osídlení v Libereckém kraji
- Obr. č. 7 - Rozvojová osa (ROS8) probíhající Frýdlantskem
- Obr. č. 8 - Největší turistické lákadlo Hejnic - chrám Navštívení Panny Marie
- Obr. č. 9 - Letecký pohled na Frýdlant
- Obr. č. 10 - Letecký pohled na Nové Město pod Smrkem
- Obr. č. 11 - Letecký pohled na Raspenavu
- Obr. č. 12 - Letecký pohled na Hejnice
- Obr. č. 13 - Dopravní situace ve Frýdlantském výběžku

11.2 Tabulky

- Tab. č. 1 - Rozdíly mezi městským a venkovským sídlem
- Tab. č. 2 - Výsledky ze sčítání domů a bytů na Frýdlantsku v roce 1946
- Tab. č. 3 - Poměr obyvatel v Hejnicích v letech 1945 a 1947
- Tab. č. 4 - Počty obyvatel ve vybraných obcích v letech 1869-2011
- Tab. č. 5 - Index vývoje počtu obyvatel ve vybraných obcích v letech 1869-2011
- Tab. č. 6 - Počty domů ve vybraných obcích v letech 1869-2001
- Tab. č. 7 - Index vývoje počtu domů ve vybraných obcích v letech 1869-2001
- Tab. č. 8 - Kategorizace center v LK
- Tab. č. 9 - Dokončené byty v jednotlivých ORP Libereckého kraje v letech 2002-2007
- Tab. č. 10 - Domovní a bytový fond ve vybraných obcích
- Tab. č. 11 - Poměr rozlohy obce na jednoho obyvatele
- Tab. č. 12 - Počet obyvatel na jeden objekt občanské vybavenosti

Tab. č. 13 - Nezaměstnanost v obcích ORP Frýdlant v letech 2001 - 2010

Tab. č. 14 - Přírůstek obyvatel v jednotlivých obcích

Tab. č. 15 - SWOT analýza Frýdlantska

11.3 Grafy

Graf č. 1 - Index vývoje počtu obyvatel ve vybraných obcích v letech 1869-2011

Graf č. 2 - Index vývoje počtu domů ve vybraných obcích v letech 1869-2001

Graf č. 3 - Podíl ORP na celkovém počtu dokončených bytů a obyvatelstva v LK
v roce 2007

Graf č. 4 - Podíl obydlených a neobydlených domů ve Frýdlantu

Graf č. 5 - Zastoupení počtu bytů v jednotlivých typech domů ve Frýdlantu

Graf č. 6 - Podíl obydlených a neobydlených domů v Hejnicích

Graf č. 7 - Zastoupení počtu bytů v jednotlivých typech domů v Hejnicích

Graf č. 8 - Podíl obydlených a neobydlených domů v Novém Městě pod Smrkem

Graf č. 9 - Zastoupení počtu bytů v jednotlivých typech domů v Novém Městě
pod Smrkem

Graf č. 10 - Podíl obydlených a neobydlených domů v Raspenavě

Graf č. 11 - Zastoupení počtu bytů v jednotlivých typech domů v Raspenavě

Graf č. 12 - Množství bytových domů ve vybraných obcích
Graf č. 13 - Vývoj celkového přírůstku v jednotlivých obcích v letech 2001 - 2010

